

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Р. Пильнік
« _____ » _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____

« _____ » _____ 2024р.

**ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ В ЕСТЕТИЧНОМУ
ВИХОВАННІ ТА МИСТЕЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ**

Кваліфікаційна робота
студентки групи ОМм-23
ступеня вищої освіти «магістр»
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Мордовець Олени Станіславівни
Керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Пильнік Р. О.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ___ Кількість балів ___

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Мордовець Олена Станіславівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я, не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

29.11.2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБРАЗУ В УКРАЇНСЬКІЙ МІФОЛОГІЇ.....	7
1.1. Історичний аспект дослідження: аналіз термінології.....	8
1.2. Образ в українській міфології: символіка та характерні риси.....	15
1.3. Вплив української міфології на створення образів у сучасній культурі.....	21
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ.....	25
2.1. Формування творчого задуму та виникнення ідеї створення триптиху.....	25
2.2. Пошук композиції твору, тонове вирішення.....	32
2.3. Послідовність створення образів української міфології графічними засобами виразності.....	36
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ОБРАЗІВ УКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА МИСТЕЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ.....	40
3.1. Естетичне виховання всебічно розвиненого індивіда.....	40
3.2. Українська міфологія у контексті естетичного виховання.....	45
3.3. Методична розробка роботи гуртка «Основи графіки» для середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів.....	48
Висновки до розділу 3.....	57
ВИСНОВКИ.....	59

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТКИ	68
Додаток А	68
Додаток Б	74
Додаток В	82

ВСТУП

Актуальність. Українська міфологія – це культурна спадщина цілої нації, яка містить в собі стародавні традиції, оповіді легенд та відіграє важливу роль в естетичному вихованні суспільства. Людина завжди повертається до свого коріння та передає його вірування іншим поколінням, як пам'ять минулого.

У сучасному житті збереження цінностей для українців з кожним роком стає все більш актуальним, а модернізація образів української міфології популярним та затребуваним у різноманітних галузях людського буття. Найбільше українська стародавня культура впливає на сферу естетичного виховання та мистецької практики, де образи української міфології виступають істотним елементом в вихованні всебічно розвиненого індивіда, майбутнього нашої держави. Естетичне виховання є особливим аспектом формування всебічно розвиненої особистості в сучасному світі. Це виховання сприяє розвитку у дітей та молоді здатності створювати й сприймати красу навколишнього світу, мистецтва та людських взаємовідносин в цілому [22; 25, с. 8].

Проблематика естетичного виховання підростаючого покоління завжди привертала увагу педагогів і науковців. Її досліджували відомі діячі минулого століття: О. Духнович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, а також сучасні фахівці, серед яких І. Бабаніна, Н. Вітковська, Н. Волкова, К. Гавриловець, Т. Гаркуша, Д. Кабалевський, Н. Мойсеюк.

Історія українського мистецтва сповнена талановитими художниками і з кожним днем список віртуозної молоді тільки збагачується новими відкриттями, ідеями та майстерністю. Багато митців минулого і сьогодення надихаються саме світом української міфології: В. Войтович, В. Касіян, С. Караффа-Корбут, Н. Лопухова, М. Приймаченко, В. Форостецький. Дослідниками міфологічного надбання України є Ю. Буйських, В. Войтович, В. Галайчук.

Українські митці бачать образи міфології крізь власну призму об'єктиву, завдяки різним засобам графічної виразності та унікальній манері, світ може надихатися деталізованими, композиційно цілісними образами українського міфу. Серед таких вічних художників є: А. Базилевич, О. Кульчицька, Т. Зеленченко, Г. Нарбут, Г. Якутович та С. Якутович.

Все викладене вище дає підстави стверджувати, що українська міфологія – це надбання нації, сповнене цілісних образів стародавніх легенд, що передавалися з вуст у уста і до цього часу їх вплив на виховання молоді лише поширюється та активніше застосовується. Тому, враховуючи актуальність означеної проблеми, було обрано тему кваліфікаційного дослідження «Образи української міфології в естетичному вихованні та мистецькій практиці».

Мета дослідження: обґрунтувати методичні аспекти застосування образів української міфології в естетичному вихованні учнів та у створенні серії графічних творів.

Відповідно до поставленої **мети** сформовано такі **завдання**:

1. Розглянути наукову літературу з теми кваліфікаційної роботи та здійснити теоретичний аналіз символіки української міфології;
2. Теоретично обґрунтувати вплив образів української міфології на естетичне сприйняття;
3. Розробити графічні образи персонажів з опорою на формально-змістові елементи української міфології;
4. Проаналізувати українську міфологію у контексті естетичного виховання
5. Розробити роботу гуртка «Основи графіки» для середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів

Об'єкт дослідження: образи української міфології як культурно-історичне та мистецьке явище.

Предмет дослідження: розвивально-виховні та художньо-образні можливості застосування образів української міфології в естетичному вихованні та мистецькій практиці.

В ході дослідження було використано наступні **методи**: аналіз історико-культурних аспектів, систематизація даних, класифікація науково-педагогічної та мистецтвознавчої літератури; контент-аналіз джерел здійснюються для вивчення та узагальнення теоретичних відомостей про міфологію у мистецькій практиці; аналіз наукових матеріалів і прикладів з мистецтва для визначення естетичного виховання у контексті української міфології; композиційний і порівняльно-стильовий метод; мистецтвознавчий опис картин для виявлення їхніх художніх особливостей.

Практичне значення кваліфікаційного дослідження полягає у поглибленні наявних знань образи української міфології в естетичного вихованні та мистецькій практиці. Робота має корисні методики, обґрунтовані факти мистецтвознавчому напрямку, які можуть бути корисними при підготовці лекцій з історії мистецтва, проведення практичних занять з образотворчого мистецтва.

Апробація: Актуальні проблеми мистецько-педагогічної освіти: зб. наукових праць. Вип. 16 / ред. І. М. Власенко (відп. ред.), О. І. Шрамко, О. О. Петренко. Кривий Ріг : ФОП Маринченко, 2024. 239 с. Тема тез: «Українська міфологія як засіб виховання» (О. Бугайова, Р. Пильнік).

Структура: пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел - 60 (позицій) та 3 додатків. Обсяг основної частини роботи становить 57 сторінок, загальний обсяг 88 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБРАЗУ В УКРАЇНСЬКІЙ МІФОЛОГІЇ

1.1. Історичний аспект дослідження: аналіз термінології

Українська міфологія є частиною культурного надбання нації, перебіг часу лише посилив світогляд та духовну спадщину народу нескорених. Історичний аспект образів народної міфології є основним ключем для вивчення та модернізації цих образів в естетичному вихованні, а також мистецькій практиці [54, с. 15]. Аналіз термінології з даного питання, посилює знання про історичний розвиток наступних термінів, таких як «міф», «міфологія», «художній образ», «символ», «символізм» та інших, дає можливість прослідкувати еволюцію бачення образів української міфології і їхню роль у світогляді нації. Зважаючи на це важливо звернути увагу на зміни, які відбулися у суспільстві за цей період: у суспільно-політичних відносинах, історичних подіях, працях мистецтвознавців та народних традиціях, що мали вплив на зміст і тлумачення цих термінів. Це сприятиме досконалішому розумінню, як і коли українська міфологія зазнала інтерпретації у різний часовий проміжок та які частини під час зміни збереглися й на далі прогресують у сучасній мистецькій практиці.

Зосередження думки на українських вчених та художників, які працювали у різні періоди історії та використання цієї термінології у працях, освітлення даної теми у їх творчій та науковій спадщині. Детальне вивчення цього питання дозволяє виявити асоціації між народним світоглядом та мистецьким баченням, а також відстежити шлях української міфології та послідовність її впливу на художню свідомість і традиції. Аналіз наукової літератури та статей, мистецтвознавчих словників, різних мистецьких творів дає можливість простежити, як історичний аспект української міфології, її образів, модернізувався під впливом художньої практики та як це вплинуло на сучасне тлумачення, сприйняття та застосування міфологічних мотивів у творчості.

Вивчення та аналіз образів української міфології, їх особливостей, ознайомлення з історією виникнення створінь та їх впливу на психологічний

стан індивіда, розвиток знань, умінь і навичок дозволяє зрозуміти увесь творчий посыл мистецтва та користь від його використання у художній практиці, творчій або ж у науковій діяльності [8]. Тому, звертаючи увагу на тему нашого дослідження, яка пов'язана не тільки з багатограним мистецтвом, а й з таємничою історією українського народу, і має назву «Образи української міфології в естетичному вихованні та мистецькій практиці» слід зазначити наступне: для широкого вивчення даної проблеми було проаналізовано наукові видання, енциклопедії, мистецтвознавчі словники, статті, збірники, праці українських художників, які розміщені у журналах, каталогах, а також були застосовані онлайн ресурси. Зважаючи на все вище перераховане, доцільно почати з висвітлення основної термінології та її тлумачення.

За науковим видання «Енциклопедія Сучасної України», поняття «міф» має наступне значення: з грецької мови переказ про стародавні релігійні уявлення нації стосовно виникнення людства, богів, навколишнього світу і Всесвіту в цілому. Міфологія, в свою чергу, це збірник міфів різних народів. Міфи не мають нічого спільного з казками, які навіть у стародавні часи сприймалися скептично та нарікалися вигадками, а ось міфи сприймалися народом як імовірні події. Теж саме вийшло із легендами, які несуть з собою розповіді про реально існуючих людей, або ж автентичні пригоди [37].

У працях відомого українського мистецтвознавця В. Войтовича зазначається, що термін «міфологія» є досить не однозначним і досить цікавим поняттям, яке потребує детального обґрунтування та широкої огласки для окреслення кола слов'янських міфологічних образів та їх історичного походження [6, с. 96].

Українська міфологія є основною темою даної магістерської роботи. І як зазначалося раніше, українська міфологія – це комплекс міфів, легенд і народного повір'я, що пустили своє коріння ще з давних давен у вірування народу вільних і нескорених українців. Такі повір'я починають свій родовід з природних явищ, язичницьких ритуалів та духовного світу нації, де

міфологічні герої, наприклад лісові створіння або надприродні істоти, мають головну роль. Значення цього терміну зосереджене на злитті основної слов'янської віри разом з впливом християнства, що і створило унікальне міфологічне підґрунтя.

Зростання міфології як частини культурної спадщини українського народу протягом усього перебігу часу його існування передбачено діями кардинальних чинників, таких як зміни в уявленні людства, поширення міфів у маси, еволюція художніх матеріалів та швидкий прогрес у мистецькій сфері технологічних можливостей. Слід звернути увагу на те, що у 1876 році на світ з'явилося видання відомого українського письменника І. Нечуй-Левицького, рядки якого було випущено у місті Львів та висвітлювали традиційний світогляд народу. Ця праця була створена впевненою рукою майстра після ознайомлення з ідеями міфологічної школи. Письменник володів тією інформацією, яка була знайдена у ті часи і мала наукове узагальнення і подів свої упередження у літературному стилі [39, с. 10]. Цікавим пунктом у літературному видання є відомості про так званих «нижчих духів», до цього міфологічного класу І. Нечуй-Левицький приписував нявок, русалок, домовиків та водяну нечисть. А ось до «напівміфологічних» – упирі, відьми та кентаври. Це літературне надбання є і буде настільки цікавим і ціним, через те, що письменник вперше розглянув українську міфологію саме з її системної сторони [36, с. 28].

Достовірною стадією у прогресі вивчення міфології в Україні можна назвати працю відомого українського вченого, прозаїка і та етнографа М. Костомарова. У 1846 р. на світ з'явилася дослідження цього громадського діяча під назвою «Слов'янська міфологія», в якій головну проблематику займає саме давньослов'янська міфологія. При порівняльному аналізі було задіяно взірець для наслідування: антична, єгипетська, скандинавська, індійська та інші міфології, після чого український дослідник доводить наступне, що слов'янська міфологія бере свій початок зі світла Радегаста та темряви Чорнобога [26, с. 203].

М. Костомаров був впевнений, що міфологія давніх слов'ян є спільною та єдиною, хоча б для жителів сходу та заходу. З приводу нижчих міфологічних рівнів, це стосується русалок або кентаврів, він вважав їх богами давніх літ, яким робили жертвоприношення, певна метаморфоза зазнавши впливу християнських переконань у дрібних духів. Дослідник М. Дмитренко переконаний у тому, що дослідження М. Костомарова було часовим податком, яке прогресувало у руслі намірів Кирило-Мефодіївського товариства і у ряді ідеологій архаїчного світосприйняття як доказ старовинності та винятковості слов'янського етносу. Зі свого боку історичний діяч насамперед висунув думку про теоретичне переосмислення вже набутої інформації з народних вірувань давніх слов'ян. Також варто зазначити, що М. Костомаров, безсумнівно, є основоположником міфологічної школи у нашій державі [42, с. 17].

Звичайно, що велика увага до української міфології приділялася на початку 60 років XIX ст., цей період можна вважати головним у процвітанні народної етнології [13, с. 607]. Створення новітніх культурних та наукових центрів, оприлюднення даних з різноманітних аналізів або дослідів, на світ з'явилися вдумливі наукові статті та збірники. У сонячній столиці України – Києві, в 1873 р., було здійснене відкриття Південно-Західного філіалу, хоча науково-дослідницька справа якого недовго була у стадії піднесення, завдяки тодішній владі відділ було закрито через три роки, це залишило яскравий слід у скарбниці історії української міфології [5].

Першим вагомим внеском у дослідження міфології давніх слов'ян, зокрема української, почали мистецтвознавці із Заходу нашої рідної неньки України. Перейдемо до історії, дослідження Я. Головацького бере своє коріння з давньої слов'янської міфології і, на відміну від вже відомих наукових збірників, містить ряд скептицизму, який не присутній у працях інших дослідників [12, с. 91]. Безперечно, вчений доводив, що народні міфи не могли бути утворені з системи, як наприклад легенди античної міфології, або ж грецької. Проте не зважаючи на все це Я. Головацький виокремлював

різноманітні народні міфи слов'ян, саме про вищі духів. Дійсно, за основу для написання наукової статті він брав лише вже опубліковані праці, в яких описували духів, раніше менш згадуваних у інших писемних джерелах інформації [12, с. 93].

Праця автора О. Котляревського, як «молодшого філолога», на початку 80 р. XIX ст. символізувало продовження досліджень вже відомих авторів [4, с. 20]. У його наукових твердження чітко прослідковується зміна світогляду автора від зосередження уваги на загальноновизнаних духів та легенд язичницького світу до аналізу повноцінного світосприйняття Давньої Русі і переконань сільського населення. Не зважаючи на менш вимогливе відношення до здобутої інформації та виключення всіх «поцейбічних» духів від небесного коріння, опубліковані статті та збірки вчених минулих століть користуються своєю популярністю й у період сьогодення. Ці роки залишили вічний відбиток на книзі історії України своїм бурхливим збиранням експериментального матеріалу, також це стосується і духовної сфери народу давніх слов'ян, українського народу – з міфологічної сторони.

У контексті нашого дослідження серед незліченної кількості мистецтвознавчої термінології нас більше за все цікавить саме пов'язана з українською міфологією.

У контексті дослідження, термін «художня практика» заволодіває різними мистецькими механізмами, на стилістично кращому варіанті в якому художники мають право виражати власні думки, ідеї і творчі наративи. У зв'язку з українською міфологією художня практика стосується образотворчого мистецтва, різноманітних форм мистецького прояву, які несуть собою міфологічний контекст та натхнення стародавніми віруваннями. Вислів «образи міфології» напряду відносяться до видимого представлення міфологічних створінь та духів лісу. Ці мистецькі твори вважаються не звичайними ілюстраціями, а повноцінною модернізацією, яка може мати характерні риси залежно від ставлення художника до того чи іншого

міфологічного образу, зображуваного середовища на полотні та загального посилю.

У контексті кваліфікаційної роботи важливо розглянути термін «художній образ» – це певна з'єднуюча нитка реального світу з міфологічним, який відтворюється згідно законів естетичного перетворення у сприйнятті й відображення духовних цінностей. Термін художній образ поєднується з терміном віддзеркалення, зміст, вид, форма художнього твору. Такий образ є зв'язком мистецького процесу, розпочинаючи від образно-сміслового плану і закінчуючи реалізацією його в неподільній побудові і до цього відтворенням у часі відчуття творчості [34, с. 182]. У науковій статті А. Ткаченко «Художній образ як ключове поняття в естетичному вихованні», термін «художній образ» трактується наступним чином: мистецький спосіб існування витвору у задумі його цікавості, переконливості, багатомовності та цінності [52, с. 64].

У графіці велика увага приділяється поняттю «символ» – це умовний знак, в мистецтві – універсальна розпізнавальна естетична ознака, зміст якої розкривається у зіставленні з суміжними категоріями художнього образу. Знаки-символи втілюють наочний образ і використовуються для виявлення найбільш значущого, давнього змісту, наприклад, давньогрецька театральна маска як символ сучасного мистецтва сцени [46, с. 215]. Національні символи у своїй науковій праці досліджували мистецтвознавець М. Дмитренко, Л. Іваннікова та Г. Лозко [18]. В. Шаян дає наступне визначення терміну «символ» – це переплетіння слів та ідей, проявленими єдиним знаком. Науковець робить акцент на тому, що слово символ наповнюється ідеями минулого з прогресивністю сьогодення, коли створюється цілий зв'язок десятків поколінь [56, с. 766–767].

Істотно те що, «символізм» є провідним моментом при згадуванні термінології української літератури в художній творчості. Символізм напряму стосується застосування певних міфологічних образів або мотивів для демонстрації сучасних, новітніх задумів або концептуальних ідей [55, с. 362]. В українській міфології кожен символ мав власний символізм та психологічне

значення, наприклад, дерево, вогонь, місяць, несуть глибокий сенс, переплетений з життям та смертю. Що стосується терміну «алегорія» – це вжиток образів української міфології або міфів в цілому для наслідування моральних, божественних або ж державних закликів. У художній практиці давньо українські легенди почали все частіше інтерпретуватися як алегорії для ухвалення рішення сучасної проблематики або для трактування всеосяжної істини. Головна мета символізму – це докорінна зміна конкретного міфологічного образу на значущу символіку [47, с. 14].

У «Енциклопедичному словнику класичних мов», термін «алегорія» має наступне трактування – це окремі образи міфології, які можуть бути багатозначними [20, с. 28]. Алегорія – мистецький засіб у художньому світі, що зосереджує свою дію на відображення загальноприйнятої суті через образність. Вона не виснажує мистецький сенс роботи художника, а забезпечує символічним підтекстом, більшою конкретизацією уявних ідей та узагальнення матеріальної дійсності [1].

Однією з характерних рис міфологічних персонажів українського фольклору є їх оспівування у поетизованій формі, що крізь покоління дозволило в образній поетичній формі задати візуальні орієнтири для подальшого відтворення персонажів засобами візуальних мистецтв. Значення поняття міфопоетика – це уживання мистецького моделювання, яке здатне перетворювати міфи, зважаючи на поетичні наративи [23]. Міфопоетика – це механізм створення історії сучасної міфології або інтерпретація вже існуючих і добре відомих. Ця термінологія зазнає особливої популярності у художній практиці, де художник приймає участь у написанні легенди, переглянувши народну міфологію та переосмисливши її писання або ж створивши щось нове, щось сучасне і модернізоване. Українська міфологія існує у тісному зв'язку з міфопоезією, що дозволяє мистецтвознавцям більш детально зануритися у національну ідентичність нації, дослідити культурну пам'ять та сплетення між традиціями минулого та сьогодення нашої могутньої держави.

Що стосується культурної спадкоємності, то це ще один важливий термін в історії української міфології, від якого залежить збереження та поширення у маси історії нашого народу. Використання образів української міфології у новітній художній практиці можна розглянути як частину культурної спадщини, де давня символіка та ідеологія й досі користуються популярністю, завдяки новим інтерпретаціям, які з кожним днем роблять міфологію все більш актуальною.

Аналіз термінології, як історичний аспект дослідження є головним пунктом при вивченні української міфології у художній практиці, оскільки ми – це історія, яку ми не маємо права забути. Дослідивши історію вивчення української міфології, її шлях до визнання, визначивши основні поняття це лише підкреслило глибину та багатство культурної спадщини українського народу. Сутність вищевикладеного зводиться до того, що при глибшому аналізі нашої історії, ми розуміємо важливість минулого, розуміння образів української міфології та їх ролі в художній практиці.

1.2. Образ в українській міфології: символіка та характерні риси

Скарбниця української міфології сповнена цікавими образами, неповторними персонажами і захоплюючими історіями, які відображають щире духовну віру та культурну ідентичність народу нескорених. Цей генетичний код закарбований у язичництві давніх слов'ян, а з часом міцно переплівся з християнським віросповіданням, є розгадкою про дійсний світогляд минулих поколінь України, їх ставлення до усього живого та висвітлення ряду основних цінностей. Символіка та характерні риси образів з української міфології є допомогою не лише у трактуванні та поширенні міфів, а й застосування алегоричних понять для переосмислення, модернізацій вже здобутого. Образ в українській міфології, не важливо бог, чи нижчі духовні створіння, земні чи неземні, відіграють важливу роль у тлумаченні сенсу людського життя.

Українська міфологія – це безкінечне джерело творчості та натхнення, своєрідний «генетичний код» нації, що підштовхує до вивчення та модернізації у сфері новітньої мистецької культури. Тема українська міфологія все частіше почала підійматися і молодь почала повертатися до рідного коріння, їм цікаво дізнаватися власну історію, цей прошарок нашої спадщини необмежений, цікавий для осмислення та сповнений новими ідеями та мотивами, особливо коли це стосується національної ідентичності, яку так намагаються стерти. Джерелом для творчого натхнення можуть бути образи української міфології, які ще не зазнали широкого розголосу та пошук шляхів їх трансформації у сучасному мистецтві. Ця тема з кожним днем набирає все більше прихильників. Ілюстрації до українських міфів лише зумовлюють актуальність даного дослідження, вони все більше зацікавлюють глядача та мають попит у художній практиці.

Від тоді як міфологію вперше побачив світ як частину культурного пласту, одночасно з цим виникла потреба у розширенні знань з цього поняття, а бажання його дослідити стрімко зросло. Зважаючи на це, почали з'являтися різноманітні літературні видання в яких описувалися образи, символіка та характерні риси саме для української міфології. Дослідження наукової літератури на міфологічній основі дає можливість поглибити знання щодо формування міфів в цілому, а також це є певним фундаментом для головної мети дослідження – обґрунтування впливу образів української міфології на естетичне виховання особистості та використання у мистецькій практиці. Мистецтвознавці звертали увагу на цю тематику, що спрямовувалося на дослідження міфічних образів, їх характерних рис, основної символіки їх зовнішності та історії виникнення [40].

Автор дослідження «Художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання книги Володимира Галайчука «Українська міфологія»» М. Гнатенко, зупиняється на наступному питанні важливості і значимості вивчення української міфології не просто як звичайної науки, а і у суті

засвідчення певних образів міфології в мистецтві, зокрема у графіці та у графічному дизайні [18, с. 21].

Проаналізувавши вже відомі образи міфології, за звичним їм оточенням, сферою діяльності, характерними рисами, відповідною символікою та відношенням до людей було виокремлено декілька груп: духи з надприродними властивостями (вампір, чаклун, відьма тощо), духи та монстри (русалка, мавка, чорт, нитка, домовик, скарбник), пережиток давніх слов'ян (Перун, Ярило та інші). Також виділено наступний ряд міфічних істот: позитивні, злі, антропоморфні, тваринного походження, існуючі, фантастичні [10, с. 34].

Перейдемо до головної проблематики та детально розглянемо головні образи української міфології:

1. Перун – бог блискавиці, вважається одним із найважливіших персонажів в українській міфології (Рис.А.1.1). Найчастіша паралель прослідковується з могутнім деревом – дубом або ж зі старовинним захистом народу. Символіка Перуна тісно пов'язана із силами навколишнього світу, це стосується урагану, що і є головним у природі, забезпечуючи мир і істину. Славнозвісна боротьба Перуна зі змієм часто з'являється на картинах художників як битва між добром та злом, вічне протистояння білого та чорного, мир та війна в українській міфології [10, с. 59].

2. Дажбог – сонячне божество, безсумнівно одна із головних постатей, яка символізує буття, світло і добрий урожай (Рис.А.1.2). Як так званий Прометей слов'янської міфології, Дажбог розглядається як захисник врожаю та процвітання засіяних полів, що автоматично робить його важливим божеством для людей із сільськогосподарських галузей. Найчастіша і найпоширеніша асоціація з цією постаттю у звичайного індивіда пов'язана із сонцем або вогнем, що символізує пов'язаність людини із природними явищами [21, с. 896].

3. Мокош – божество, символізуючи материнську постать, родючість, яка піклується та переймається за жінок, за їх пологи та родючість в цілому

(Рис.А.1.3). Образ цієї богині асоціюється з силами роду, поєднуючись в єдине ціле під час «ткацтва долі». Частіше за все у художній творчості Мокош відіграє роль берегині жінок та матеріальної заможності родини, а також циклічність життя та вічний плин часу [30, с. 271].

4. Велес – бог філософії, чарів та підземного світу, має певний конфлікт з Перуном через те, що більш символізує землю та тварин (Рис.А.1.4). Він також відноситься до мистецтва, зокрема до музики та чогось незвичайного. Герой української міфології асоціюється у людей із розумним богом, який може керувати одночасно і життям і смертю. Його двозначне правління як бога, з приводу духовності та матеріального блага локалізує його як спільним чинником між двома сферами життя [53, с. 133].

5. Духи природи – скарбниця української міфології переповнена персонажами, які володіють надприродними силами та мають неабиякий вплив на життя людини (Рис.А.1.5-7). Русалки, водяники, сирени або німфи частіше постають на полотнах як гарні, але життєве небезпечні істоти, які тягнуть за собою горе та смерть, проживають у водоймах. Вони є ознакою загадковості і містичності природного світу, поєднуючи у собі і красу, і жах. Натомість, є і добрі духи, які лише оберігають людей і не наносять їм шкоди навмисно, це стосується «домовика», як охоронця будинку, який стежить за добрим життям тієї чи іншої сім'ї. Домовики символізують важливість родинного дому та домашнього затишку в українській міфології та часто проєктуються як позитивні персонажі, проти вони можуть і помститися, якщо його не будуть поважати [7].

Символіка української міфології є відображенням духовного світу і його взаємодії зі світом людей. Ці символи знаходять місце для існування в стародавніх вірувань народу, традиційно обрядових подій, а також і в повсякденному житті нації. Що стосується символів української міфології в плані мистецтва, то найдавнішими його частинками вважаються:

1. Сонце – символ життя, світла і буяння, стрімкого розвитку, відіграє основну роль у легендах про божества, наприклад прототипом сонця є Дажбог

(Рис.А.1.8). Світанок і захід сонця міцно пов'язаний з життям та смертю, підйомом та падінням. Сонце також символізує яскраве світло, що кожен день вступає у переможну битву з п'тьмою, випалює злих духів та захищає народ від їх негативного впливу.

2. Вода – символ початку, піднесення душі, а з іншого боку символ стрімкої небезпеки та смерті. Могутня сила повноводної річки, спокійного озера, що давала людям води та їжу, вважалася священним та недоторканим. Водяні мешканці, які заманювали до себе блукачів, наприклад водяні німфи (Рис.А.1.9), є двозначними персонажами української міфології: живильну силу та певною мірою смертоносність. Вода була і є важливим реквізитом під час хрещення або похоронної процесії, що символізує та підкреслює її роль зв'язного між світом живих та потойбічністю, тобто світу мертвих.

3. Дерево – символ сили, стабільного життя, відносини між небесним світом, земним та потойбічним, а особливо це стосується могутнього дуба, корені якого тільки закріплюють цей зв'язок, роблячи його міцнішим. Ідея «Світового дерева» (Рис.А.1.10), популярна підстава української міфології, що символізує космічне життя у формі великого дубу, коріння якого занурюються у підземелля, а листя торгаються божого світу. Дерево виступає як символ взаємопов'язаності усіх основних концепцій життя людей.

4. Вогонь – символ тепла, випалення гріховності на землі, так званого очищення (Рис.А.1.11). У слов'янських віруваннях вогонь виступає як чинник захисної сили, яка стає бар'єром від впливу злих духів. Вогонь також є символом переродження, оскільки спалює старе життя, тим самим даючи шлях новому, прототип щоденного сходження сонця, яке випалює своїм промінням темряву [54, с. 42].

Буття уявлень українського народу у різноманітті усипальні богів обумовлене їх бажанням заволодіти підтримкою в тій чи іншій галузі існування, де набутого досвіду не вистачатиме. Духовні істоти, що символізували у давніх віруваннях сонячних постатей, мають схожість за своїми можливостями в інших міфологіях світу. Віровизнання у богів світла

також проектувала бажання наших попередників до божественного освітлення й осягнення дійсності. Дажбог, Перун та маловідомий Сварог (Рис.А.1.12) викликали у людей неабияку пошану, через свою мудрість та доброту намірів, у міфології вони виконували роль батька, який може захистити власну родину. Стрибог (Рис.А.1.13), Велес, Лада (Рис.А.1.14) та інші боги зі світлої аури в українській міфології володіли особливими навичками, притаманними тільки їм та які робили їх особливими.

Цікавий щодо контрасту гендерної символіки факт полягає у тому, що боги чоловічої статі володіють частіше вогняними стихіями, а ось жіночим притаманна більше вода. Доведено, що на обрядових святах минулі покоління робили підношення для богів, задля отримання їх прихильності. Світ завжди був одержимим своїм прагненням здобути перемогу над смертністю, завдяки чому і виникли усі міфологічні істоти, які здатні оволодіти смертю [45, с. 168; 170]. Психологічні засади нації згенерували порядок політеїзму та генотеїзму, через те що спроможній формувати символічні образи, які, у зв'язку з чим, розрізняють важливість первозданних архетипів.

У порядку понять української міфології про минуле нашої держави маємо чимало жіночих міфологічних образів – образи русалок, нявок, мавок (Рис.А.1.15-16), Смерті, відьом (Рис.А.1.17), Мокоші, Дани, Марани (Рис.А.1.18), Чуми або інші представники. Художники зображають жіночі образи української міфології більш автентично, відтворюючи властиві їм риси та основний вид діяльності: водяним істотам, наприклад русалкам, Смерті характерно рукоділля, що базується на міфі про потреба, звичай чіпляти рушники та нитки на гілля як знак для міфологічних створінь під час Русального тижня або ж міф про Мокошу, яка є володаркою ткання [32, с. 124-126]. Чума виступає у художніх творах як образ відновлення, зародження нового життя у потойбічному світі. Відьма не завжди є лиходійкою, частіше цей жіночий образ втілюється у берегиню лісу, володаркою знань вічність лісу, яка може як нашкодити, так і врятувати. Зазвичай жіночі образи міфології зображуються майже оголені, що є символом свободи [19, с. 72].

Однією з характерних особливостей образів української міфології в естетичному вихованні є наголос на подвійності, тобто вічне протистояння добра та зла, світла та темряви, вимір живих та потойбіччя. Міфологія частіше транслює дійсність, у якому ці енергії не лише контрастні, але й міцно пов'язані між собою для взаємодії. Наприклад, Велес та Перун володіють абсолютно різними властивостями, небо та підземний вимір, проте мають важливе значення для підтримки балансу світу.

Також важливою особливістю є тісний зв'язок між людиною та природою. Образи міфології не рідко виступають провідниками між людьми та природним світом, супроводячи їх через кругообіг життя: народження, дорослішання, розпаду та оновлення. Шанування природи, будь то ліс, сонце чи навіть болото, укріплює коріння української культури, де існування залежало від осмислення та поваги до змін у природі.

1.3. Вплив української міфології на створення образів у сучасній культурі

У міфології немає відліку часу, її відображення у людській радості або вічній боротьбі і це дає їй змогу існувати й надалі. Вона сприяє зробити поштовх у творчому осередку, має вплив на естетичне виховання дітей та зміцнює віру у потойбічне життя. Міфології властива атмосфера таємничості, вираження через символіку, що трактує на творчому рівні досвід минулих поколінь, страхи, надії та прагнення віднайти власне покликання [27, с. 368].

Українська міфологія сповнена глибинною символікою та містичними образами, виявляє ключові цінності людства та культурну скарбницю нації нескорених. Головні божества міфів, такі як Дажбог або Перун, наслідують вищі природні сили, потребу у гармонії та циклічності буття. На полотнах художників образи знаходять місце як відображення духовності та містичності. Зі стародавніх часів і до реалій сьогодення життя ці оповіді й надалі залишаються поважними, що підкреслює нерозривні взаємини між навколишнім світом, міфологією та життям людини.

З самого початку підступного нападу країни агресора 24 лютого 2022 року аркуші наповнювалися відображенням подій, що ширилися. Ця дата навіки закарбувалася у серцях українців і знаходить відображення на полотнах митців у різких мазках та виразних образах. Як і очікувалося, ця війна стала важким потрясінням, яке в той же час спонукала до дій у творчому осередку. У культурному контексті ряд стародавніх образів знайшли нове призначення на сучасний лад, наприклад Привид Києва (Рис.А.1.19), батальйон «Вовки Да Вінчі» (Рис.А.1.20), воїни Збройних Сил України (Рис.А.1.21-24), Азовсталь (Рис.А.1.25-28) та багато інших. Сучасна міфологія у військовому контексті включає у себе деталі новітньої культури, історичного аспекту та стародавніх вірувань. Символіка у такому переосмисленні зазвичай створюються окремими митцями, проте швидко набуває статусу народного мистецтва. Все вище зазначене є уособленням вольової сили, єдності, сміливості і незрівняного героїзму українських воїнів, це викликає емоції гідності та патріотизму у людей всієї країни.

Спільна робота митців: К. Говорун, А. Даценко, Ю. Даценко, І. Костиренко, була присвячена створенню спеціального шеврону на честь вшанування пам'яті загальновідомого Привид Києва. На етапі роботи над ескізами група художників створили більш ніж 20 композиції, кожна з яких вирізнялася глибоким смисловим навантаженням. Кінцевий результат містить зв'язок минулого з подіями сьогодення, зобразивши Привид Києва як «повітряний щит» нашої столиці та символ сміливості та мужності льотчиків (Рис.А.1.29). Також дизайн містить у собі лук та стріли, що містять у собі сенс військового героїзму, і стилізований тризуб навколо винищувача. Таким чином, перед глядачем відкривається наступна картина – винищувач розміщений на луці зі стрілами, що несе у смисловому контексті сучасне уявлення про сили повітряної оборони, які день і ніч оберігають столицю України, вступаючи у боротьбу з підлим ворогом [43].

Головним чинником міфології воєнного часу у мистецтві є її зосередженість на символізмі у деталях, які творчо освітлюють вплив війни на

різні верстви населення: воїнів, дітей та молоді, жінок, людей похилого віку та навіть домашніх тварин. Такі інтерпретації знаходять місце у творчості сучасних митців, наприклад картина О. Вілсон «Душі» (Рис.А.1.30), мереживні панно майстрині М. Шубіної (Рис.А.1.31), серія малюнків Л. Бельдій «Щоденники Заї та Коті» (Рис.А.1.32-34). Ці мистецькі роботи нагадують, що війна — це не щось далеке чи умовне, про що дізнаються лише з історії чи новин, а жорстока й кривава частина сьогодення. Це образи, що викликають у людей емоції і спогади: закривавлена рука з новорічним манікюром, як останній слід зруйнованого життя жінки з Бучі; промені світла, які осяють простягнуті догори руки воїна «Азовсталі»; і сумні очі кримського песика (Рис.А.1.35), який тужить за своєю людською родиною, загиблою внаслідок удару російської ракети [50, с. 111].

Міцний зв'язок природи з українською міфологією існує вже протягом століть і на далі стає все міцнішим. Образи духовності, містики часто є прототипом чогось природнього, такого як сонце, гори, вода, вогонь та земля. Наведемо приклад, Перун є образом духовності, богом громовержцем, який є прототипом блискавки або ж могутнього дуба. Зараз його зображають у вигляді воїни-захисника.. Це стосується і богині Мокоші, яка є символом родючості та земного багатства, її образ підсилює розвиток життєвих циклів. Її віддзеркалення у творчості сучасності є картина «Київська Мадонна» (Рис.А.1.36), арт молоді жінки, яка годує маленьку дитину груддю у метро під час ракетних обстрілів [28, с. 151].

У сучасному мистецькому просторі українські художники часто переосмислюють ці стародавні міфологічні символи на новий лад, надаючи їм творчого задуму, зважаючи на актуальності сьогоденних реалій. Наприклад, образ Дажбога, що є втіленням повного захисту і кремезної сили, знову зображується на полотнах митців, відображаючи тему захисту країни та її суверенітету, особливо під час воєнних дій. Теж стосується і водяних створінь, яких колись вважали небезпечними та таємничими образами, зараз ж цих духів зображують, як символи неприборканої природної краси України та складної

людської природи. Образи української міфології — це не лише прикраси або цікаві картинки, а й сильний прояв цінностей та переконань, що визначають генетичний код нації.

Висновки до розділу 1

У першому розділі кваліфікаційної роботи ми проаналізували велику кількість наукової та мистецтвознавчої літератури та здобули комплексне розуміння історичного аспекту міфології, символіки образів в українській міфології та їх характерні риси, що зберігають важливий вплив на сучасне мистецтво й досі. Художній образ в українській міфології — це не лише про узагальнення дійсності, цей термін більш тлумачить втілення концепцій загалом, передавання почуттів, символічності і моральності роботи через образність. Образи, оспівані у міфах, можуть нести як матеріальне, так і абстрактне походження, але основною їх метою є можливість викликати у глядача різний спектр емоцій, підтримуючи тісний зв'язок за допомогою мистецької мови. Унаслідок цього, образ української міфології є не тільки естетичним, але й виховним аспектом, який змінює сприйняття світу в цілому.

Українське образотворче мистецтво завжди було живим відображенням духу часу, і навіть зараз воно неспинно продовжує розвиватися, поєднуючи події сьогодення з глибоким корінням міфології. У давні часи художники зображували образи лісової міфології, богів та берегинь на стінах храмів, або на полотнах та вишивці, ця традиція продовжує існувати і зараз, митці увічнюють образи сучасних героїв на картинах і муралах.

На роботах українських митців сьогодення можна побачити, як символічні риси стародавніх міфологічних героїв трансформуються у риси захисників і захисниць нашої країни. Сучасний воїн Збройних Сил України у бронезилеті та з синьо-жовтим прапором у руках зображується так, як колись зображували Перуна, що бореться зі змієм хаосу. Його поза, сповнена мужністю та волелюбністю, що нагадує про вічне протистояння добра і зла, яке є основою української міфології.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ

2.1. Формування творчого задуму та виникнення ідеї створення триптиху

Вираження власних емоцій та думок через призму мистецтва – є одним із головних бажань людей, не зважаючи на плин часу. Збагативши простір навколо себе витворами прекрасного це не лише буде позитивно впливати на настрій людини, але й покращить психологічний стан в цілому. Прикладом такого творчого посилу, потаємного та довголітнього, є саме образи

української міфології [8]. Поєднання вічних історій сповнених таємничих створінь, символічних образів та художньої практики, дозволяє створити особливий витвір мистецтва, який зможе проявити різний спектр емоцій у глядача. Формування творчого задуму та виникнення ідеї створення триптиху до теми магістерської роботи є важливим етапом, від якого надалі буде розвиватися практична частина.

На початку кропіткої роботи над триптихом поява ідеї та творчого задуму є першочерговим етапом під час якого, під впевненими рухами художника, зароджується концепція майбутньої серії робіт. Такий момент є важливим для кожної людини, яка присвятила своє життя творчості, адже виникненню ідеї може сприяти особливий етап у житті – уявні образи, які виникали у голові під час історій бабусі у дитинстві, цікаві теми зі шкільних уроків образотворчого мистецтва, читання тематичної літератури або ж прослуховування улюбленої музики. Ідея, яка виникла у голові митця, поступово знаходить своє місце на аркуші паперу, трансформуючись у перші ескізи, з бажаною атмосферою, символізмом та персонажами. З плином часу та від сумлінної праці, ескізи та замальовки поступово стають повноцінним художнім твором, який у свою чергу буде викликати у глядачів різноманітний спектр емоцій.

Скарбниця української міфології сповнена розповідями та легендами, які передавалися із вуст у уста протягом століть. Уявлення про потойбіччя, про світ, який нас оточує, образи минулого і сьогодення тісно переплетені вічністю і знаходять свій відгук на полотнах сучасних митців. Українські воїни стали прототипами богам, які захищають людей від сил темряви, а жінки перейняли образ матері берегині [5].

Ідея створення триптиху до теми кваліфікаційної роботи «Образи української міфології в естетичному вихованні та мистецькій практиці» має свої витoki ще зі шкільних років, коли на уроці з образотворчого мистецтва вчитель торкнувся теми міфології. Занурення у світ таємничих образів у художньому переосмисленні, а також плідна співпраця з талановитими

художниками допомогла остаточно зупинити свій вибір саме на цій сфері творчості. Пошук характерного мистецького рішення базувався на плідному дослідженні національної символіки, починаючи від елементів орнаменту і до головних образів роботи.

Дослідження глибин української міфології стало основою створення триптиху, його символічним наповненням. Процес пізнання полягав у характеристиці головних образів та символіки міфів народу. Від споглядання робіт відомих митців, таких як С. Караффа-Корбут, О. Кульчицька, С. Якутович, перехоплювало подих, змінювало мистецький світогляд та надихнуло на створення триптиху. Детальний опис у книзі «Українська міфологія», автором якої є В. Галайчук, сприяв детальній пророботці символів [8].

Формування творчого задуму триптиху полягало у зображенні трьох основних образів української міфології: образ захисника, образ матері-берегині та образ природи. Бажання через графічне мистецтво передати усю глибинну історію українського народу, красу народного вбрання та смислове навантаження кожного орнаментального мотиву.

1. Чоловічий образ захисника зображений на першій роботі. Воїн впевнено стоїть на кам'янистій скелі, що є символом вічного життя та нескореності. Вся його постать, починаючи від гордо піднятого обличчя та пози, говорить про готовність до боротьби у будь-яку хвилину. Фігура зображується прямо, лице воїна художньо вирішене у анфас. Таким чином чоловік дивиться у бік і постійно насторожі, очікуючи підступного нападу на Україну зі сходу, що є переплетінням подій минулого із сьогоденням. Захисник одягнутий у кольчугу козацької доби для уособлення тісного зв'язку поколінь. Його рука завжди покоїться на руків'ї меча для того, щоб у будь-яку хвилину здійняти його догори і зупинити ворогів, це символізує твердість намірів чоловіка, його мужність та рішучість. Інша ж знаходиться на голові вірного товариша – пса, що є уособленням відданості та дружби, ця протилежність між мужністю та лагідним відношенням до тварини була

створена для підсилення образу людяності захисника, що готовий закрити власною спиною усе живе. Собака, притулившись до ноги захисника, як і її господар, впевнено дивиться на схід, він завжди кинутися у бій поряд з людиною.

Для збільшення смислового навантаження, було вирішено зобразити позаду старослов'янський щит, що є символом захисту, кожен новий шар наповнений характерною символікою: позаду голови захисника зображений ореол у вигляді соняшника, що має значення сонця, світлого майбутнього, яке здобуває воїн для свого народу. На наступному шарі розміщено будівлі, зокрема церкви, їх гострі хрести розривають контур щита та ховаються у хмарах, як символ духовності та віри. Лінія з жолудями символізує процвітання, родючості і того, що істина завжди проростає з зерна. Мечі навколо героя введені для наступного смислового навантаження – це зброя бойових побратимів захисника і їх дух, прямий, спрямований до землі, завжди супроводжатиме битвах.

2. Образ матері-берегині є центральною картиною серії. Головним художнім образом роботи є жінка, яка тримає на руках власну донечку, як символ нового життя, переродження. Голова матері нахилена до дитини, на обличчі емоція спокою, у свою чергу дівчинка сфокусувала свій погляд на мамі і з посмішкою вдивляється у рідні риси. Жінка підтримує своє дитя, притискаючи до серця для більш емоційного зв'язку. Вона впевнено робить крок на зустріч сонячному майбутньому, не відриваючи погляду від дівчинки, цей символічний жест означає єдність поколінь, піклування про родину та увесь рід. Ідея вбрання полягала у тому, щоб відтворити вишиванки та вишитий одяг давніх часів, кожен орнамент має своє символічне значення: на сорочці матері зображені орнаментальні мотиви сонця та води, як поєднання материнської енергії з чоловічим початком, квітка у формі розетки позначає сонце. У дівчинки на вишиванці розміщені дуже ніжні та по-дитячому наївні лілії, що вважаються символом чарівності. Під ніжкою жінки видніється

бування молоді трави, квітка конвалії у цій роботі є символом початку весни, початку відродження землі після зимових холодів.

На задньому плані картини було вирішено додати коло, як символ святості, небесного німбу, що поступово розширюється від жіночої постаті. Позаду голови матері зображена різдвяна зірка, яка своїми кутами розриває інші кола, немов прагнення зламати застарілу систему і зародити щось нове. Зображення лелек, які впевнено летять зграєю є символом благородності роду. Заключне коло наповнене орнаментом цвіту груші: квітка, така ж чарівна, як і молода жінка, а груші є плодами, які з'явилися після цвітіння дерева, що є метафоричним сенсом матері і дитини. Прямі лінії навколо художнього образу, ніби сонячні промені спустилися до землі, щоб відати шану матері-берегині.

3. Жіночий образ природи є заключною роботою триптиху. Молода жінка босими ногами стоїть на величезному, старому пні. Вона виступає символом початку усього природнього у світі. Її погляд сфокусувався на гордому вороні, цей птах символізує невидимі людині міфологічні сили, він може попереджати про лихо, тому його дзьоб зображений відкритим. Він ніби звертається до образу природу з нагодою попередити її про проблеми лісу. Жінка підняла кисть догори, дозволяючи ворону сісти на її руку. У іншій руці вона тримає посох, обвитий міцним гіллям, ніби зміями, що символізує зцілення, на кінці цієї палиці ще досі буває молоде листе, наче відродження. Орнамент на одязі має наступне значення: листя хмелі на краю спідниці ознакою стрімкого відновлення, а символічні ромби на комірці – оберіг від сил зла. З під одягу молоді жінки сповзають міцні корені, підсилюючи відчуття того, що вона є продовженням навколишньої природи.

Позаду образу природи композиційно вирішено додати форму листя, як символ зростання та міцного зв'язку зі світом. Позаду голови жінки зображено сонце, його промені розривають контур наступних шарів, як сенс зерна, яке все одно проростає за будь-яких умов. Розміщення легендарної рослини для української міфології папороті має смислове навантаження, як магичної сили

та вдачі, у свою чергу птах зображений у контексті божественного посланця. Хвилясті лінії навколо образу природи, як гілки дерев з поодинокими листочками використані для підсилення змісту художнього твору.

Національні символи, які існують вже протягом століть, такі як вишиванка, акцентують увагу на культурній спадщині цілої нації нескорених. Жіночий образ природи немає взуття, вона стоїть босими ногами на пні, що підкреслює зв'язок жінки з навколишнім світом та відмову від звичних потреб людства. У свою чергу чоловічий образ взутий у традиційні чоботи козацької доби, що наголошує на тісному зв'язку минулого з сьогоденням. Постать захисника, розміщена зліва від матері з маленькою дівчинкою, передає аспект сили та рішучості, його вираз обличчя та позиція свідчать про готовність здолати будь-якого ворога на своєму шляху, навіть ціною власного життя. Чоловік, який готовий піти на все заради жінок та дітей, а також країни з її природними багатствами, надає образам додаткового символічного значення – боротьби за рідний дім та близьких людей, за цілу націю українців, що є актуальним і у наш важкий час.

Усе наведене вище створене завдяки ретельній роботі з деталями та глибокому аналізу символіки. Ця композиція відображає цінність традицій минулого і віру в майбутнє України, акцентуючи увагу на значущості зміцненні та передаванні важливості символів, адже без знань минулого не може існувати майбутнє. Ідея зобразити позаду кожної постаті характерні їй фігури (форма щита, кола та листя), поєднає усі три композиції воедино, утворюючи повноцінну серію. Заповнення заднього плану символами, які характеризують конкретного персонажа, лише посилить сакральний сенс роботи, мудрість кожного образу та більш зацікавить глядачів. У центрі триптиху знаходиться жінка з маленькою дитиною на руках, яка виступає втіленням матері-берегині, символічним початком усього живого на рівні з образом природи. Її постать, увінчана вишиванку, що огортає все її тіло, символізує красу, мудрість матері і незламну силу української нації. Вона

впевнено йде вперед, уважно вдивляючись в личко своєї дитини, яка в свою чергу бачить у жінці спокій та материнське тепло.

Задумом вишитих мотивів у цій серії є поєднання національної та культурної спадщини, що посилить міцні відносини з власним корінням. Кожен елемент у роботі має свій потаємний сенс, що примножує значимість мистецького твору. У даному контексті, кожна з трьох робіт матиме власну метафору, що допоможе поєднати їх у цілу серію. На першій роботі буде зображений собака, як образ вірного друга, який ніколи не покине господаря, жінка ж триматиме на руках маленьку дитину, дівчинку, як символ продовження роду та вічного життя. Третя картина доповнена вороном-посланцем, який символізує мудрість та допомагає підтримувати порядок у лісі. Окрім того, ретельне опрацювання кожного персонажа, від жінок у характерному вбранні до захисника у національному строї, демонструє надзвичайну увагу до деталей і старанність у створенні образів в українській міфології.

Кожна деталь у цій роботі виконана з пристрасною деталізацією та любов'ю до символіки рідної країни. Від вишитих мотивів та вбрання до найменших штрихів усе це свідчить про глибоку увагу до кожного елементу і серйозний підхід до створення твору. Кожна деталь створена не лише для краси зображення, а й наділена глибоким змістом, що підкреслює ідею твору. Образ чоловіка захисника, який готовий на все задля матері з дитиною та природи, відображає різні культурні традиції, працю та захист, примножуючи багатогранність та символічну вагу мистецького твору. Центральний жіночий образ символізує спокій, материнство і життєву силу, поєднуючи це все навколо одної постаті. Ця серія робіт поєднує у собі гармонійний зв'язок між минулим, сьогоденням і вічними цінностями, які ніколи не втратять своєї актуальності та важливості для усього українського народу.

У контексті магістерської роботи, символізм дає змогу інтерпретувати головні цінності художніх образів, виявляючи їх прихований сенс. Захоплення змістом оберегів, введення їх у концепцію власної творчості надаючи їй

глибокого смислового навантаження, все це для того, щоб викликати у поціновувачів прекрасного емоцію. У даній роботі символічний підхід відіграє ключову роль, введення символів стає провідним для визначення суті головної концепції та творчого задуму. Ідея створити міфологічний образ природи більш загадковим виникла під час перегляду ілюстрацій до повісті «Вій» С. Якутовича, таємничі постаті, які передають тісний зв'язок між життям людським та світом природи.

Крім того, техніка туші та пера надає кожному руху точності. Деталізовані штрихи, головні елементи роботи можуть бути ретельно пропрацьовані та доведені до ідеалу за допомогою цього матеріалу. Це сприяє повноті передачі магічної атмосфери, демонстрування тематичності ідеї та деталізації найдрібніших деталей. Такий творчий задум дозволяє зберегти старовинність багатолітніх традицій та передати фактурність.

2.2. Пошук композиції твору, тонове вирішення

Композиція художнього твору є однією з ключових пунктів складової роботи над процесом створення майбутнього мистецького витвору, через те, що саме вона визначає спосіб розміщення елементів на поверхні та їх зв'язок один між одним. Вона виступає основним етапом для впорядкування складових картини, формуючи довершену, гармонійну форму, на яку спостерігач обов'язково зверне увагу. Незалежно від матеріалів або теми, композиція забезпечує цілісність і взаємодію компонентів роботи, створюючи належне враження, яке торкнеться душі кожного поціновувача прекрасного, і підкреслюючи її концептуальну глибину і символічне навантаження.

Щоб визначити хід майбутньої роботи, необхідно створити велику кількість різноманітних начерків та ескізів на конкретно обрану тему кваліфікаційної роботи, наступним етапом слід вважати вибір підходящих замальовок й уточнити концепцію майбутнього твору. В академічному розумінні, начерк сприймається як початкове зображення або основа мистецького твору, першочергова візуалізація концепції, яка має

виконуватися вручну [2, с. 18]. Отже, наступним пунктом у формуванні графічної концепції, можна вважати створення великої за обсягом кількості начерків та замальовок, оскільки вони дають змогу швидко відтворити ідею з голови на папері, та як вона може виглядати у визначеному форматі. Під час створення начерків різними графічними матеріалами формується сенс усього мистецького твору, розмір формату, положення персонажів, розміщення головних елементів роботи, освітлення та інші не менш важливі деталі.

Начерки, що створювалися на самому початку для практичної частини були більш геометричними, без промальовування конкретних форм (Рис.Б.2.1-12). Таке вирішення було обране для визначення розташування головних образів, їх взаємодії одне з одним, масштабу та загального контуру фігури, а також орієнтовного розташування другорядних компонентів. Важливо дивитися на усі три композиції одразу, адже серія повинна мати спільні компоненти для підсилення взаємозв'язку та смислового навантаження.

Наступним пунктом формування творчої концепції було створення більш деталізованих ескізів, варіантів готової роботи у зменшеному форматі (Рис.Б.2.13-34). Для кожного такого повноцінного ескізу було розроблено безліч чорнових варіантів, щоб сформувати остаточне композиційне рішення, підкреслюючи головні деталі за допомогою товстих ліній без сильної деталізації дрібних елементів. Після оцінки важливості таких ескізів концепція розвинулася до трьох образів в міфології. Образ матері-берегині став першим ескізом, який не зазнав значних правок і був закомпонований у формат, єдиним виникшим питанням було додавання дитячої ніжки, висунутої з сорочки матері для об'єднання усієї серії. Образ чоловіка має найбільшу кількість замальовок. Першочерговим рішенням було зобразити його спираючись на кам'яну бабу, але ця ідея була майже відразу змінена на зображення пса. Таке рішення було більш вірним з композиційної точки зору, захисник та його вірний друг дивляться в одному напрямку, це підсилило динамічність композиції. У порівнянні з іншими частинами серії, робота з захисником виглядала більш пустою та не деталізованою. Щоб усунути цю

проблему, була вирішено додати лінійний малюнок мечів, які схилені до низу, це допомогло урівноважити композицію. Також, таке композиційне рішення дозволило кожній частині триптиху додати деталь, що характеризує конкретний образ. Це стало переконливим художнім рішенням, яке додало багатства та інтриги серії.

Кожен начерк пройшов ретельний композиційний аналіз, фокусуючись на визначенні центру композиції та розташуванні другорядних деталей. Загалом, композиція означає гармонійне розташування компонентів у творі мистецтва, наголошуючи на їхні тісні зв'язки та положення для встановлення загальної структури твору. Як правило, композиція побудована так, що всі другорядні деталі підсилюють і підкреслюють основний сюжетно-тематичний центр [59, с. 29].

Ескіз картон є життєво необхідним пунктом при створенні готової роботи, оскільки вона допомагає художнику зрозуміти об'єми та пропорції готової роботи (Рис.Б.2.36-38). Цей етап є основним для уточнення деталей і забезпечення повного розуміння твору до його завершення. Картон дозволяє митцю краще зрозуміти та передати обраний творчий задум, який колись був звичайною ідеєю у голові, в тривимірному просторі.

На наступному етапі творчого пошуку важливо було б зазначити кілька ключових принципів, таких як правило третин, перспектива, баланс і ритміка, це зіграло вирішальну роль в остаточному вдосконаленні композиції. Правило третин трактує розміщення важливих деталей за напрямком уявної сітки, що допомагає створити більш візуально привабливу та гармонійну композицію. Збалансованість формується шляхом продуманого розподілу значущих деталей по різних ділянках паперу. Ритм створюється під час постійного повторення орнаменту або ліній, даруючи рух і гармонію у творі [49]. Під кінець, перспектива забезпечить картину глибиною та просторовим виміром, примножуючи основний вплив композиції.

Баланс і гармонія були обрані як головні принципи композиції, це гарантує, що всі три частини серії мають цілісну структуру, які підсилює

взаємозв'язок, зберігаючи при цьому свою унікальність і доповнюючи одна одну. Кожна з робіт серії має гармонійно збалансовану композицію і може існувати як окрема картина.

Наступним етапом після детальної роботи над начерками є художнє вирішення роботи, особливу увагу було приділено використанню різних матеріалів. У науковій праці С. Головатого, особливу увагу приділено експериментуванню з різним спектром засобів графічної виразності для вибору найбільш гармонійного щодо обраної концепції [11, с. 114]. У практичній частині ми діяли відповідно цієї вказівки і створили ряд начерків вугіллям, графічним олівцем, сангіною та тушшю. У кінцевому результаті, було прийнято рішення використовувати туш та перо, з різним ступенем затемнення від сірого до чорного.

У контексті нашої кваліфікаційної роботи увагу було приділено також вибору паперу, який підкреслить виразність графічного матеріалу – туші. Перші начерки були закомпоновані на тонкому, звичайному паперу, з часом формування концепції ескізи виконувалися на альбомному паперу жовтого відтінку це і стало підґрунтям обрати саме такий колір тонованого паперу для кожної з робіт. На вибір фактури було вирішено обрати акварельний папір, який має приємну поверхність, також це дозволяє якісно створювати чорнилами безперервні лінії різної товщини.

Остаточний вибір відтінку тонованого паперу відіграло саме гармонійність доповнення різноманітних засобів графічної виразності, адже ці лінії не лише заповнюють аркуш, а навпаки, гармонійно вписуються в композицію, підкреслюючи образи персонажів з опорою на елементи української міфології. Використання двох кольорів у роботі додало динаміку та таємничість в емоційному посилі. Деталізація заднього плану сірим чорнилом додало тональну градацію у картині, а також підсилило глибину та об'єм композиції.

2.3. Послідовність створення образів української міфології графічними засобами виразності

При роботі над триптихом велике значення має витримувати основні принципи художньої композиції, гармонійно застосовувати весь спектр художньо-виражальних засобів, ефективно використовувати виразні прийоми та техніки у роботі. Як зазначалося раніше, вибір засобу графічної виразності, а саме туші та пера, для практичної частини кваліфікаційної роботи обумовлений можливістю у повній мірі передати глибину творчого задуму.

Під час виконання роботи у матеріалі використовувалися техніки туші та пера (Рис.Б.2.35). Цей графічний засіб має власні особливості та можливості, що дозволяє створювати велику кількість ефектів. Чорнило створює насичені чорні штрихи, і не вимагає багато зусиль, щоб виправити лінію, якщо це необхідно. Велика кількість наконечників для пера дає можливість контролювати товщину ліній і створювати тонку деталізацію образів, підвищуючи виразність роботи. Під час усього процесу відтворення ретельно продумано композиційна плановість. Для підтримки глибини роботи ми наносили різні за товщиною лінії та плями, змінюючи інтенсивність кольору і розтушовування. У мистецтвознавчій літературі зазначається, що під тоном трактується світлість або темність лінії або плями у порівнянні з іншими елементами [57, с. 32]. На передньому плані творчої роботи ми малювали більш товстими лініями чорного відтінку, а на задньому – світліші, сірого, беручи до уваги головне правило. Поступово протягом створення кожного твору з триптиху ми намагалися досягти єдиної концепції.

Наступним етапом, після перенесення ескіз-картону на тонований папір, було тонове вирішення головних образів в українській міфології. За допомогою контрасту чорного та сірого кольорів, головні герої творчої роботи вийшли на передній план, а характерність графічного виконання лиш збільшила їх динамічність. Далі ми приступили до порівняння деталей оригіналу, які розташовані на задньому плані, тому композиційно ми виконували їх світлішими. Наступними нашими діями було вирішення

характеру ліній, деталізація дрібних елементів на одязі, промальовування обличчя та рослинних мотивів. Все це створювалося штрихом та різними за товщиною лініями. Кінцевим етапом роботи над оригіналом, можна вважати, деталізацію вишитих елементів на одязі, прорисовка волосся.

Виконання кваліфікаційної роботи високоякісною чорною тушшю дає змогу здобути бажаної глибини кольору, це дозволяє досягти чітких контрастів у творчому контексті. Ми використовували цю техніку для деталізації дрібних елементів: хутра на одязі, кольчуги, орнаментів та інших, а також для створення тоненьких ліній, тіней та глибоких деталей. Туш наносилася легко, залишаючи точність і чіткість ліній, особливо важливих для відтворення основного задуму. Однією з переваг техніки туші та пера є висока стійкість до сонячних променів і навіть з плином часу вона не втрапить насиченості відтінків [3, с. 26-27].

Ще однією важливою умовою концепції є гармонія між композицією, образним та тоновим вирішенням кожного графічного твору у триптиху. Кожна деталь роботи повинна органічно поєднуватися з іншими, для формування єдиного цілого. Така гармонія допомагає сприйняти твір як завершену та цілісну концепцію. Головним при створенні графічного малюнку є вірно підібране тонове вирішення, яке формує світлотінь у творі. При вірному застосуванні тонів створюється об'ємність роботи, що важливо для досягнення більш глибокого сприйняття. Професійно відтворені тони додають образам форми та фактурності, роблячи акцент на реалістичності. Основним у нашій роботі є вірно визначити гру світлотіні, через те, що такі ділянки надають завершеному оригіналу об'єму, і важливим є враховування джерела сонячних променів, аби правильно створити ефект освітленості.

Протягом усього часу роботи над триптихом ми індивідуально пропрацьовуємо кожен аркуш, час від часу аналізуючи графічні рішення з близької відстані, це дозволило коригувати тональні аспекти відповідно до вимог переднього плану, щоб посилити контрастність основних елементів композиції. Ми постійно порівнюємо три частини триптиху між собою для

підтримки цілісності роботи в цілому. Образи поступово вимальовуються з ритмічних ліній, важливі за тональністю елементи затемнюються і з'являється кінцева форма, це потрібно виконати стримано та вдумливо. Лінії, які мають композиційну цінність, виводяться енергійним штрихом. Основний контур образів формується поступово, товщина лінії залежить від витримання контрастності, тому остаточне рішення проводиться лише на завершальному етапі.

Під час творчого підходу, ми використовували швидкі лінії для підсилення динаміки пози. За допомогою пера виходить підсилити цю атмосферу тонкими лініями. Передавання емоцій через позу, міміку, рухи, художник втілює це через лінійну мову. Для підсилення мови тіла, ми застосовували елементи абстракції: виділили головні елементи, спростивши задній план, аби глядач не відволікався від головного задуму роботи.

Остаточним завершенням роботи над оригіналом можна вважати створення паспарту та оформлення триптиху у відповідні рамки. Майстерно підібрана рамка, її колір тільки покращить готову роботу. Під час роботи над практичною частиною кваліфікаційної роботи ми виконали наступні дії: пошук головного задуму триптиху, робота над начерками, створення композиції, деталізація головних образів, тонове рішення оригіналу та узагальнення художнього твору. Головним у створенні триптиху є гармонійне поєднання кожної роботи у цілісну концепцію. Художня єдність та правильні композиційні рішення є головними принципами при створенні повноцінного триптиху.

Висновки до розділу 2

Другий розділ кваліфікаційної роботи присвячений процесу створення серії з трьох графічних робіт, що складаються з образів захисника, матері-берегині та природи, виконаних технікою туші та пера, чорного кольору. Кожен з цих образів був розроблений з урахуванням специфічних виразових

засобів володіння пером, це дозволило у повній мірі передати емоційний зміст і символіку кожної роботи з серії.

Під час виконання художнього напрацювання одним з головних намагань було не просто зобразити статичні фігури, а саме наповнити ці міфологічні образи глибоким сенсом. Зобразити абстрактну форму так, щоб прослідковувалися наміри героїв, їх характер та властиві риси. Щоб досягти подібного ефекту, було вирішено використовувати техніку туші та пера, також ідеєю було передати більш традиційну естетику графічного мистецтва.

Використання чорної туші сприяло зосередженню уваги передачі деталізації, текстури та глибини кожного образу, що дає можливість глядачу зануритися у світ міфології через гармонію ліній. Рішення застосувати у картині два кольори, чорний та сірий, дозволило передати більш глибину зображення та виділити головні образи роботи. Пластичність готового триптиху досягалася завдяки чергуванню насиченості плавних і жорстких ліній, створенню плавних переходів або різких контурів, що значно підсилювало ефектність роботи.

В ході роботи над практичною частиною кваліфікаційної роботи було створено триптих, за допомогою засобів графічної виразності, що може слугувати наочним матеріалом по темі «Образи української міфології в естетичному вихованні та мистецькій практиці».

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ ОБРАЗІВ УКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА МИСТЕЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ

3.1. Естетичне виховання всебічно розвиненого індивіда

Естетичне виховання як педагогічний аспект розвитку індивіда є важливим, тривалим механізмом, який цілеспрямований на формування естетичного сприйняття школяра до оточуючого середовища, природи, творчості, формування безпечної соціалізації. Естетичне виховання дає можливість дитині осягнути, побачити прекрасне у мистецтві та навколишньому світі.

Проблему естетичного виховання розглянуто у наукових виданнях багатьох вітчизняних та зарубіжних педагогів, зокрема: Д. Джола [17], А. Макаренко [33], В. Сухомлинський [51] та інші. Звернемо увагу, що у дослідженнях науковців представлена велика кількість новітніх підходів та переконань щодо розкриття сутності терміну, методології, альтернативних

засобів естетичного виховання, які стимулюють покращення навчально-виховного процесу.

Естетичне виховання – це послідовний механізм формування енергійної, у мистецькому ставленні, особистості учня, здібному досягнути і дати гідну оцінку прекрасному, сумному, сатиричному, жахливому в повсякденному бутті і творчості, допомогти індивіду не просто жити, а й самостійно створювати красу навколо себе [22, с. 51]. Зазначене вище підтверджує факт важливості послідовного естетичного формування індивіда у навчально-виховному процесі.

У своїй науковій праці Г. Кондратенко описує, що естетичне виховання відноситься до таких різновидів як естетичне сприйняття та естетичне вдоволення, приплині яких створюється спосібність до усвідомлення різних фактів реальності та почуття світопереживання, тобто виняткового естетичного підходу до оточення [24, с. 53].

У “Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх закладах України” описується, що у мистецькій практиці через відображення картин вітчизняного та закордонного мистецтва можна виховувати у школярів особистісно-ціннісне відношення до творчості сприяти розвитку основних навиків, художньо-образне сприйняття світу, сформувати необхідність у постійній творчій самореалізації та психологічного вдосконалення [25, с. 6].

У нинішній реальності головною метою естетичного виховання є всебічний розвиток індивіда, який має відбуватися поетапно та з певною системністю. У порівнянні з навчанням, яке скореговане більш на свідомість школярів, естетичне виховання націлене саме на підсвідомість. Ряд модернізованих дослідів зазначають, що естетичне прагнення до самореалізації та естетичний досвід здобувається з дошкільного віку у підсвідомості [14, с. 48].

Основним завданням естетичного виховання у закладах середньої освіти є формування та удосконалення естетичного сприймання. Поліпшення

вправності у порівнянні естетичної якості матеріальних речей та проявів, виділяти їх і критикувати, створювати певну рецензію для естетичних емоцій. Також, ще одним завданням, яке постає перед закладами освіти, є здобуття школярами базових знань з науково-естетичної тематики, допомога з формуванням у індивіда власних уявлень та думок з приводу прекрасного. Це напряду стосується саме мистецтва та розвитку інтересу до різних форм і видів творчості [38, с. 86]. Для повноцінного усвідомлення мистецтва людина має бути естетично вихованою та постійно розвиватися, відповідно з плином часу.

Зважаючи на все вище перелічене, головним завданням естетичного виховання учнів школи є сприяти їх освоєнню у контексті прекрасного, розумінню та піднесенню. Сформувати у них хист до відчуття краси і створенню її у реальному житті. Ми вважаємо, що задачі естетичного виховання учнів ефективно виконуються на уроках мистецтва. Це дає можливість індивіду самореалізуватися, розвинути та впевнитися у власних естетичних смаках, вміти цінувати прояви творчості, історичні пам'ятки, скульптури, образи української міфології, стародавні звичаї та інше.

Методи естетичного виховання – це засоби колективної та взаємозалежної співпраці педагога та учнів, що скорегована на зростання естетичної уяви, естетичних емоцій та мистецької практики, яка сприяє розвитку естетичного смаку і формування творчого потенціалу. Головними методами естетичного виховання є колективна робота вчителя та учнів по формуванню у них творчих умінь та навичок для подальшої ефективної роботи, розуміння різних сфер життя (соціальної, предметної або природної). Дієвість даного методу естетичного виховання залежить від обов'язкового, покрокового аналізу персональних властивостей, запитів та інтересів школярів, зважаючи на рівень їх всебічного розвитку [38, с. 86].

Естетичне виховання скероване на розвиток уміння досягати прекрасне у кожній деталі навколишнього світу і у мистецтві, на формуванні естетичного смаку, необхідності колективно працювати над створенням естетичності у

реальному житті та у мистецькому осередку. Проведений аналіз мистецтвознавчої літератури дав можливість описати основні умови естетичного виховання у закладах освіти:

1. Формування гармонійного емоційного настрою у родині, школі, залученого на поліпшення взаємодії культур у механізмі художньо-естетичної діяльності;
2. Унікальність здібностей кожного школяра, урахування та покроковий аналіз вікових властивостей при виборі ряду образотворчих або декоративних творів та груп художньо-естетичної діяльності;
3. Індивідуальний підхід як ефективна умова для мистецької художньо-естетичної діяльності;
4. Постійний зв'язок із родинами учнів та школою у контексті взаємодії культур;
5. Формування мистецького осередку вдома та у школі з максимальним задіянням усіх можливих засобів художньої творчості;
6. Повноцінне застосування спонукальних засобів для посилення художньо-естетичної діяльності [48, с. 19].

Зміст естетичного виховання, зосередженого на розвитку естетичної культури учнів, окреслює: сформованість у індивіда навичок сприймати у навколишньому середовищі, мистецьких напрацюваннях, інших людях прекрасне та вміти насолоджуватися цим.

У науковій статті «Естетичне виховання», О. Прокопова зазначав, що молодше покоління вміє точно сприймати настрої художніх творів. На уроках з образотворчого мистецтва головною метою, описував науковець, є те, щоб навчити школярів отримувати естетичне задоволення від споглядання на картини, при цьому пояснювати їм основні закони композиційної побудови зображення предметів та явищ [44, С. 263]. М. Даденков наголошував на тому, що обізнаність у творах сучасного або давнього мистецтва є важливим кроком до підготовки індивіда до художньо-естетичної діяльності. Наприклад,

доцільно застосовувати у навчально-виховному процесі картин із зображенням пейзажів, які передають дивовижну красу природи України.

За слушним спостереженням педагога М. Гріні, за допомогою естетичного виховання життєвий досвід збільшується сучасними структурами, у ньому розвиваються більш модернізовані моделі, які відкривають перед людиною нові можливості. Кожен бачить по-своєму та по-іншому сприймає, адже витвір мистецтва повністю проаналізований, вимагає від глядача бачити з іншої точки зору та бути тими, ким до цього моменту вони не були [60, с. 392]. Саме залучення до перетворення, на думку дослідника, є основним завданням естетичного виховання школярів.

Під час процесу естетичного виховання формується комплекс почуттів: естетичний ідеал, естетичний смак та естетична свідомість [35, с. 94]. Значущим є те, щоб у процесі естетичного виховання школярі самостійно пробували створювати прекрасне навколо себе, тобто не просто могли бачити і осмислювати це, а ще й бути митцями краси.

Концепція соціального процесу має різні форми, які виступають за реалізацію естетичного виховання школярів. Наприклад, суть однієї форм інформує про те, що потрібно формувати такі якості, від яких буде певний попит, через те, що якими б ідеальними, прекрасними не були ідеї про естетичне виховання, їм властивий абстрактно-утопічний характер, що може спровокувати внутрішнє коливання та неприйняття суспільства. Функцією естетичного виховання є підготовка школяра до виконання певної ролі в оточенні, через це процес виховання націлений на формування характеру, який був більш наближений до соціальних норм [48, с. 21]. Проте у такій ситуації учень, більш проявляється буттям не цілісним, а функціональним, це стосується галузі громадської праці, так і галузі культурології, розпочинає виявляти перевагу неповноцінного відображення навколишнього середовища.

Порядок естетичного виховання освітян має виконуватися у взаєминах кожної складової: перш за все, естетичне виховання як окрема одиниця єдиного процесу формування особистості, міцно скріплене з рештою видами

виховання. Лише під час проведення комплексного підходу до естетичного виховання будуть позитивні результати. Наступна складова інформує про те, що естетичне виховання має бути націлене на виховання світогляду. Таке призначення здійснюється через зростання емоційно-почуттєвої галузі індивіда. Третій фактор, естетичне виховання заволодіває усіма важливими галузями шкільної діяльності, наприклад: навчання, мистецька діяльність, спорт, поведінка на перерві та під час уроків. Четвертий, естетичне виховання зумовлює у школяра бажання до самореалізації та самоконтролю, розвитку внутрішніх потреб [42, с. 87].

Як свідчать літературні джерела, естетичне виховання здобувачів освіти у умовах сьогодення є одним демократичних засобів духовного розвитку індивіда, що здійснюється у різноманітних галузях буття нації. Формування системи естетичного впливу на школярів, передбачає оволодінням естетичного сприйняття, пізнанням естетичних смаків, вибору певних ідеалів та початку творчого шляху.

3.2. Українська міфологія у контексті естетичного виховання

З давніх давен міфологія займала важливе місце у культурі різних народів, формуючи людський світогляд. Образи міфології, зокрема, мають перевагу до естетичного виховання індивіда, тим самим допомагаючи стати всебічно розвиненою особистістю. В естетичному вихованні образи міфології стають уявною ниткою між емоційним сприйняттям дійсності і більш ґрунтовними, філософськими проблемами, які є важливими для суспільства. Образи української міфології – від кременезних богів та лісових створінь до героїв сьогодення – запалюють у серцях школярів любов до творчості, стимулюють розвиток креативного мислення. Естетичне виховання, базоване на міфах та мистецькому аналізі таких образів, сприяє покращенню відчуття гармонії, дає можливість усвідомлювати символічність кольорів, композиції в цілому.

Важливою функцією у формуванні естетичного сприйняття української освіченості стали образи української, які посіли важливе місце у скарбниці пам'яток минулого, як традиції предків та стародавні вірування. Такі міфічні герої сповнені символізмом та не тільки несуть в собі історичну значимість у вигляді досвіду, а й є великим підґрунтям для творчості у різних її проявах. Від образотворчого та декоративного мистецтва до споруд архітектури, образи української міфології мають значний вплив на естетичне надбання народу. Розуміння значення цих символів, дає можливість ліпше пізнати та проаналізувати зв'язок між культурною ідентичністю цілої нації та її творчим проявом.

Основні умови естетичного виховання у закладах освіти у своїй науковій праці зазначила Н. Сірант [48]. Погоджуючись з міркуваннями згаданого педагога та дослідивши літературні джерела, ми визначаємо наступні умови естетичного виховання засобами української міфології.

1. Формування гармонії та позитивних стосунків для поліпшення взаємодії. Використання української міфології під час естетичного виховання дає можливість відтворити позитивний лад, як у родині школяра, так і у школі, що є підґрунтям для розвитку культурного діалогу. Під час творчої діяльності в естетичному контексті учні пізнають минуле своєї країни, вивчають культурне надбання, а також розширюють власний кругозір. Образи міфології – від героїв козацтва до берегинь лісу – можуть викликати захват, бажання наслідувати та надихати на створення творчих поробок, сприяють виникненню цікавості у власній історії. Це створює позитивні умови для порозуміння та контакту між людьми та суспільством та допомагає дитині адаптуватися.

2. Покроковий аналіз індивідуальних особливостей кожного школяра у виборі художнього твору. Для гарних результатів від естетичного виховання у контексті української міфології важливо взяти до уваги індивідуальні та вікові особливості індивіда. З приводу вибору мистецького твору та видів творчої діяльності, важливо звернути увагу на рівень можливостей учня та його

уподобання: хтось полюбляє героїв з міфологічних історій, інші ж надають перевагу образам сьогодення. Проаналізував інтереси кожного учня, вибір між різними формами творчості, від малюнка до декоративного мистецтва, допоможе більш ефективно залучити учнів цілого класу до творчої діяльності, беручи до уваги їх персональний стиль вияву творчих здібностей.

3. Індивідуальний підхід як базова структура творчого розвитку. Індивідуальний підхід до школярів під час освоєння нових знань з української міфології є джерелом розвитку їх творчих здібностей. Застосовуючи міфологічний зміст, вчитель у школі або ж батьки вдома можуть залучати школярів спробувати різноманітні техніки, досліджувати кольори та композиційні властивості, це допоможе розвинути їх уяву та естетичний смак. Наведемо приклад, при відтворенні образу міфології на папері в різноманітних емоційних проявах, школяр зобразить не тільки зовнішню оболонку героя, а також розкриє його внутрішній світ, що позитивно вплине на глибше осягання символізму міфологічних образів.

4. Взаємозв'язок із родинами учнів та школою в культурному діалозі. Тісна та постійна співпраця закладу освіти та родини у галузі естетичного виховання за сприянням української міфології допомагає створити діалог культур. Це стосується започаткування сімейних тематичних посиденьок, де родина спільно проводять час за малюванням, відтворюючи міфологічні сюжети на папері, аналізуючи символи та народні легенди. Такий метод не тільки надихає дитину до пізнання культурної спадщини, але й зміцнює батьківський зв'язок, відбувається передача досвіду від старшого до молодшого покоління.

5. Формування творчого осередку вдома за допомогою дитячої творчості. Естетичне виховання через образи української міфології можна покращити, за допомогою створення вдома або ж в школі художнього куточка для влаштування творчих виставок з демонстрацією картин учнів. Наприклад, галерея може бути невеликою, але сповненою малюнків на міфологічну

тематику. Гордість за власну творчість та споглядання робіт інших школярів надихає їх на подальшу, продуктивну роботу.

б. Застосування ігрових методик для активізації творчого потенціалу. Ігрові методи використовують для заохочування школярів до художньо-естетичної роботи. Гра, суть якої учень зумовлена зображенням образу міфології, або ж театральні завдання для яких діти розробляють маски улюблених героїв української міфології, дасть можливість заохочувати їх до мистецтва з більшим бажанням. Такі ігрові методики сприяють розвитку естетичного смаку, фантазії та уяви, пізнання української символіки.

Естетичне виховання, базоване на українській міфології, передає школярам значущих умінь про свій генетичний код нації, в той же час приділяючи увагу творчим навичкам, що є важливою складовою для всебічно розвиненого індивіда. Образи української міфології, значення їх символів покращують у школярів розвиток національної свідомості, з'являється бажання пізнати та зберегти тисячолітні культурні традиції народу. Різноманітні методи та засоби творчої діяльності, це стосується малювання, декоративного мистецтва, ліплення, стимулюють бажання школярів використовувати у своїх роботах українські символи, модернізувати та покращувати вже засвоєнні техніки. Отже, українська міфологія у контексті естетичного виховання стимулює повноцінний розвиток індивіда, укріплюючи його творчий потенціал та обізнаність у цій темі.

3.3. Методична розробка роботи гуртка «Основи графіки» для середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів

Якісна освіта – це основа для формування всебічно розвиненого індивіда і цьому мають сприяти кваліфіковані працівники. У контексті Нової української школи, а також Державного стандарту базової та середньої освіти, навчальних планів, що зосереджені на виконанні ряду методичних рекомендацій, задля покращення освітнього процесу [15]. Провідним є постійний розвиток педагогів, використання новітніх методів навчання,

впроваджуючи інтерактивні ігри під час занять, психологічну допомогу та адаптація до важких умов сьогодення.

Державні стандарти базової та середньої освіти висвітили чіткий ряд результатів, які мають досягти учні під час навчального процесу, а також розвиток низки необхідних навичок, зважаючи на рівень здобутих знань кожного учня [16]. В основі гуртка «Основи графіки» закладена ціль, сенс якої полягає у вихованні школярів з патріотичної сторони, ознайомлювати дітей з традиційним графічним мистецтвом та цінними знаннями минулих поколінь. Задумом гуртка «Основи графіки» є дати учням можливість відчувати себе митцем графічного мистецтва, допомогти з вивченням основ композиції, освоїти ряд технік та графічних матеріалів, а також вказати різні шляхи творчого розвитку.

Мета гуртка – це створити безпечні умови для проведення творчої діяльності та зосередити увагу на індивідуальному підході до кожного учня, а також дати шанс реалізувати творчий потенціал та опанувати практичні уміння у контексті графічного мистецтва. Під час проведення занять гуртка учні розвивають естетичний смак, покращують знання у галузі творчості та розширюють спектр власних можливостей.

Завдання гуртка «Основи графіки» мають на меті такі аспекти:

- розвиток творчого мислення школярів, уяви та фантазії;
- сприяти розвитку індивідуальності кожної дитини;
- освоєння ряду технік та використання різних графічних матеріалів [35];
- розширення знань з галузі графічного мистецтва та використання їх на практиці;
- формування гармонії та позитивних стосунків;
- Формування творчого осередку вдома;
- допомогти розкрити хист до графічних технік;
- розширення мистецького світогляду, активізація творчого потенціалу.

Школярі повинні володіти такими знаннями:

- основними відомостями про методику та техніки створення робіт графічними матеріалами;
- володіння матеріалами графічної виразності;
- знати головні правила безпеки, поведінки на уроці й організацію робочого місця.

Школярі повинні володіти наступними навичками:

- організувати простір навколо себе, своє робоче місце;
- малювати графічні роботи;
- створювати оригінальні творчі композиції;
- дотримуватися правил поведінки на уроці та правил безпеки;
- дотримання санітарно-гігієнічних норм.

Гурток під назвою «Основи графіки» включає загальні рекомендації, які містять у собі аспекти теоретичного навчання у комплексі з практичною роботою, добір завдань з творчості, які беруть до уваги індивідуальні можливості та вподобання кожного освітянина, а також це стосується дослідження успішності та покращення результатів робіт для формування рівня умінь кожного учасника навчального процесу. Такі рекомендації до навчання дають можливість здобути позитивні результати у контексті розвитку творчих здібностей [29].

Навчальний план включає 70 академічних годин: 11 академічних годин виділені на теоретичне навчання, 59 годин на практичні заняття. Кінцевим етапом є виставка, під час якого школярі можуть обмінятися здобутими знаннями, цікавими досвідом та порадами, а також продемонструвати свої картини і проаналізувати роботи одне одного, отримавши від керівника гуртка схвальний відгук з подільшими творчими рекомендаціями.

В умовах сьогодення освітній осередок потребує не тільки пізнання знань з теоретичної сторони, але й належної, постійної творчої комунікації на практичних заняттях. Рішенням такої проблеми є організації гурткової програми. У таблиці В1 розміщений навчально-тематичний план гуртка

«Основи графіки», звертаючи увагу на особливості та можливості впровадження плану у заклади освіти, можна виділити наступні основні організаційно-змістові засади.

1. Мета гуртка – це розвиток творчих здібностей кожного учасника навчального процесу, а також тісна взаємодія теорії із практичною роботою у графічній діяльності. Сприяти всебічному розвитку індивіда через розкриття творчого потенціалу, формування естетичного смаку та колективної естетичної свідомості. Тематичні блоки, присвячені термінології графічного мистецтва, практичні можливості при створенні міфологічних образів та модернізація вже існуючих технік, школярі можуть збільшити свої знання з цієї сфери діяльності та використовувати здобуті навички на практиці [31].

2. Головним прийомом освітньої діяльності гуртка є проведення майстер-класів, тренінгів та практичних занять, під час яких кожен учень матиме змогу перевірити свої можливості та оволодіти новою графічною технікою. Такі практичні заняття розвивають естетичний смак, формують уміння та навички учня і допомагають самореалізуватися у творчій сфері.

3. Образи української міфології та графічне мистецтво мають міцний зв'язок з творчим надбанням народу. Школярі матимуть змогу дізнатися про багатьох митців та переглянути міфологічні картини, через зображені образи, вони почнуть краще розбиратися у національній символіці та детально проаналізують зв'язок міфопоезу із творчістю.

4. Гурткова робота забезпечує постійну взаємодію, продуктивну співпрацю та творчу атмосферу серед членами процесу. Це лише зміцнює основні навички комунікації, та з позитивом сприймати конструктивну критику.

5. Застосування під час гурткової роботи сучасних інновацій у методиці викладання та модернізованих графічних технік, дозволяє школярам бути більш обізнаними в творчих здобутках сьогодення, сприяти глибшому засвоєнню матеріалу заняття та розширити світогляд школярів.

6. Такий гурток має на меті не лише поверхневе вивчення теоретичних матеріалів створення графічних робіт, а й є простором для розвитку творчих здібностей та естетичного смаку, що сприяє вихованню підростаючого покоління всебічно освічених людей, здатних активно використовувати здобуті знання на практиці [58].

Навчально-тематичний план гуртка «Основи графіки» у таблиці В.1, зміст роботи гуртка, поданого у таблиці В.2, розрахований на учнів середньої школи. Важливо зазначити, що програма спрямована на дітей з початковим рівнем знань у даній темі, на тих, хто тільки починає цікавитися графічним мистецтвом. Гурток із вивченням графіки створений для того, щоб школярі оволоділи техніками графічного мистецтва, починаючи з основ та поступово переходячи до більш ускладнених завдань.

Розробка плану-конспекту уроку № 2.5

Стилізація тваринного образу в українській міфології, за допомогою лінії, плями, штрих

Відповідно до змісту роботи гуртка з «Основи графіки», був розроблений план-конспект уроку з графічної стилізації тваринного образу в українській міфології. Цей урок дає змогу учням глибоко ознайомитися з концепцією гуртка, основами графічного мистецтва та класичними техніками створення оригіналу роботи. Він дає можливість учневі творчо реалізувати себе, розвинути власний естетичний смак, освоїти нові для себе техніки й створити унікальні, творчі картини.

Дата: _____

Тема: Стилізація тваринного образу в українській міфології, за допомогою лінії, плями, штрих

Мета: сприяти творчому осмисленню образів української міфології, розвивати уяву та фантазію, естетичний смак та креативність. Формувати вміння використовувати різні засоби графічної виразності на практиці для створення цілісної композицій, що гідно зобразить символіку міфологічних образів.

Освітній аспект: ознайомлення школярів із терміном «стилізація» як важливим засобом художньої виразності.

Виховний аспект: формування естетичного смаку й усвідомлення важливості образів української культури, пов'язаних із національною спадщиною.

Розвивальний аспект: розвиток дрібної моторики рук й практичних навичок роботи з різними графічними техніками.

Обладнання для вчителя: графічні роботи на міфологічну тематику, зображення стилізованих тварин у графічній техніці.

Обладнання для учнів: папір для графіки формату А4, олівець, лінери різної товщини, гумка.

Тип уроку: комбінований.

Форма заняття: малювання за темою.

Методи роботи:

1. Словесний метод. Вчитель детально пояснює ряд ключових понять, стосовно стилізації та специфіку виконання тваринних образів у контексті української міфології, зосереджуючи увагу на використанні лінії, плями та штриха.

2. Наочний метод. Вчитель демонструє приклади стилізації образів тваринного світу, характерних для української міфології, за допомогою використання різних графічних технік.

3. Практичний метод. Учні створюють міфологічні образи тварин, використовуючи основні засоби графічної виразності, лінію, пляму та штрих.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Вступні слова вчителя: «Добрий день, діти! Сьогодні на нас чекає цікава і творча робота. Перевірте, будь ласка, чи всі готові до заняття: чи є у вас папір, олівці, гумка, лінери або чорні ручки. Ми продовжимо знайомитися з українською міфологією, але тепер через творчість. Тема нашого

сьогоднішнього уроку: «Стилізація тваринного образу в українській міфології за допомогою лінії, плями, штриха». На цьому уроці ми дізнаємося, як передати характер і символіку тварин за допомогою засобів графічної виразності. Сподіваюся, кожен з вас націлений на продуктивну роботу!».

2. Активізація уваги учнів та актуалізація знань

Слово вчителя: «Перед тим, як ми перейдемо до практичної основи нашого заняття, давайте трішки обговоримо: які тварини, на вашу думку, мають символічне значення в українській міфології? Наприклад, вовк, лелека, пес, ворон. Що вони символізують?».

(Учні відповідають, обговорюють. Вчитель додає інформацію.)

«Вірно! Вовк — це символ сили, захисту і хоробрості, цей український символ є прототипом славнозвісного батальйону «Вовки Да Вінчі» і зображуються на національній символіці. Лелека уособлює родинний затишок і теплоту рідної домівки. Пес — це вірність і енергія, а ворон — мудрість. Ці тварини займають поважне місце у скрині нашої народної спадщини. А тепер давайте пофантазуємо, як ми можемо передати характер цих образів за допомогою графіки. Чи можна зобразити пса мужнім за допомогою використання лише лінії? А ворона таємничим — використовуючи лиш штрих?».

«Зверніть увагу, як ці три основних графічних засоби допомагають передати характер образу:

- *Лінія* може бути тонкою, виразною чи плавною і передає бажану форму образу (Рис.В.3.1).
- *Пляма* додає об'єм та розставляє головні акценти на роботі (Рис.В.3.2).
- *Штрих* створює візуально текстуру та динаміку (Рис.В.3.3) .

На цьому уроці ми вперше спробуємо використати ці техніки одночасно для створення стилізованого образу однієї міфологічної тварини на вибір» [9].

3. Вивчення нового матеріалу

Слова вчителя: «Що таке стилізація? Це спосіб зобразити предмет спрощено, зосереджуючи увагу на основних рисах і характері, уникаючи дрібних деталей. Наприклад, ви можете намалювати лелеку лише декількома плавними лініями або створити текстуру вовчої шерсті за допомогою штрихів.

Тепер розглянемо, як це робиться. Наведемо приклад для кращого розуміння завдання, я обираю сову. Спочатку я роблю ескіз, спрощуючи форми (Рис.В.3.4). Додаю плавні лінії для крил, штрихи для пір'я і темну пляму для очей — і образ готовий. У цьому процесі важливо передати характерні риси тварини: великі очі сови, гострий клюв ворона, масивну голову вовка, довгу шию лелеки».

(Учитель демонструє процес на дошці або за допомогою проєктора.)

«Ви можете обрати будь-яку тварину з української міфології, яка вас надихає. Головне — подумати, як її найкраще стилізувати: за допомогою лінії, плями чи штриха».

4. Виконання практичного завдання

Першим етапом нашої роботи є вибір міфологічного створіння. Наприклад, уявіть, який міфологічного kota з дуже довгою шиєю. Це може бути містичний герой із орнаментами чи більш реалістичний, але з міфологічними елементами. Проведіть кілька легких штрихів олівцем, щоб надати основної форми на папері. Почніть із великих геометричних фігур: коло для голови, овал для тулуба, і плавні лінії для хвоста й лап. Врахуйте пропорції, міфологічний кіт може мати довгі вухка чи великі очі, які дивляться на глядача, що підкреслюють його магічність [41].

Після цього деталізуйте елементи образу. Промалуйте обличчя kota, додаючи виразні очі, орнаментальні візерунки на чолі чи щоках, наприклад, у вигляді древніх символів. Зробіть плавні й витончені вуса, додайте текстуру шерсті, використовуючи короткі штрихи лінером. Важливо працювати від тонших до товстіших ліній: спочатку окресліть основні контури лінером 0.3 мм, потім деталізуйте дрібні частини за допомогою 0.1 мм. Лінером 0.5 мм

створіть акценти, наприклад, глибокі тіні або окремі елементи на хвості чи лапах.

Наступний пунктом є саме створення текстури. Щоб передати фактуру шерсті котика, використовуйте дрібні лінії й штрихи, відповідно напрямку росту шерсті. Для додання міфічності включіть символічні елементи — наприклад, хвилясті лінії, які імітують магічну ауру навколо kota, або плями у вигляді знаків сонця, місяця чи зірок на його тілі.

На завершальному етапі зітріть непотрібні лінії гумкою, щоб залишити чистий оригінал роботи. Якщо вважаєте за потрібним, додайте декоративний пейзаж позаду головного героя, наприклад, стилізовані хмаринки, квіти чи прості геометричні фігури, які підкреслюють атмосферу таємничості героя. Перегляньте готову роботу, щоб переконатися, що всі лінії чіткі, а композиція вірно побудована (Рис.В.3.5-8).

5. Фронтальне опитування

Слово вчителя. Фронтальне опитування.

- Які є головні засоби виразності у графічному мистецтві?
- Що ви використовували найбільше під час створення оригіналу: лінію, пляму чи штрих? Чому ця техніка вам сподобалася більше?
- Які емоції викликав у вас цей урок?»

(Учні діляться своїми враженнями і досвідом).

6. Підсумок уроку

Слово вчителя: «Сьогодні ми зробили перший великий крок у створенні повноцінної стилізації та поглибили свої знання з української міфології. Ви чудово попрацювали! Стилiзація — це не лише спосiб малювання, а й можливість передати характер і настрій образу.

Я пишаюся тим, як кожен із вас намагався знайти власний підхід і реалізувати свої ідеї. Наступного разу ми продовжимо подорожувати країною графіки, а поки можете пофантазувати про інші тварини з української міфології, які хотіли б стилізувати та попрактикуватися вдома. Дякую за урок! Зустрінемося на наступному занятті».

7. Список використаної літератури

1. Давиденко Л. Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації / Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. 2014. 115-118 с.
2. Куленко М. Я. Авторська накладна графіка /Київ : вид-во КНУБА, 2001. 124 с.
3. Резніченко М. Художня графіка. Змістові модулі 1, 2 : навч.-метод. посіб. для студ. художньо-графічних факультетів / Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. — 272 с

Висновки до розділу 3

Третій розділ присвячений ознайомленню з поняттям «естетичне виховання», що сприяє кращому розумінню ролі української міфології у формуванні моральних і культурних цінностей. Комплексна робота з образами української міфології з сучасними художніми техніками відкриває нові можливості для розвитку естетичного смаку й творчого мислення. Символи та міфічні образи, вічні у культурній спадщині та не лише збагачують графічне мистецтво, але й допомагають відчутти глибокий зв'язок із надбанням нації, формуючи світогляд учнів, базований на національній ідентичності. Погоджуючись з думками педагога Н. Сірант та проаналізувавши велику кількість наукової літератури, ми визначили та описали ряд умов для введення естетичного виховання засобами української міфології.

Гурток «Основи графіки» для учнів середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів було створено як комплексну програму, що поєднує вивчення основних термінів графічного мистецтва та дослідження української міфології як культурної спадщини людства. Особливу увагу приділено створенню та розробці образів міфології, які не лише розвивають технічні навички учнів, а й сприяють глибшому розумінню творчого надбання України.

Під час створення програми за мету було поставлено сформуванню у школярів ряд творчих умінь та навичок, розвивати їх естетичний смак. За допомогою комбінування сучасних технік графічного мистецтва із стародавніми образами української міфології, гурток сприяє естетичному вихованню молодих художників, які можуть вміло застосовувати свої знання у мистецькій практиці та забезпечити збереження й творчий розвитку українських культурних традицій.

Організація гурткової роботи спрямований на формування безпечного осередку для творчості та самореалізації, в якому кожен учасник освітнього процесу може підвищувати рівень своїх художніх здібностей. Робота над календарно-тематичним планом спрямована на індивідуальні потреби кожного школяра, це дає можливість забезпечити гідні умови для творчого розвитку та залучення кожного до процесу створення графічних робіт, у контексті міфологічних образів також. Розробка навчально-тематичного плану гуртка «Основи графіки» для середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів, а також змісту уроку може стати корисним матеріалом для вчителів, вихователів та студентів, що працюють у сфері образотворчого мистецтва.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження була проведена детальна робота з науковою літературою, яка охоплює різні аспекти української міфології, включаючи її термінологію, історичний розвиток, культурне значення та художню інтерпретацію. Проаналізували ключові міфологічні образи: Перун, Дажбог, Мокош, Велес та інші духи природи, ми детально описали їх символічне значення для українського народу. Розгляд основної символіки дозволив зрозуміти, як міфи впливають на уявлення про світ і людську природу через призму мистецтва. Вивчено взаємозв'язок між образами української міфології та культурною ідентичністю, а також їх значення для передавання іншим поколінням мистецького надбання нації.

Аналізування художнього образу як складової естетичного виховання в межах української міфології є основним чинником для більшого розуміння його впливу на формування естетичних цінностей у школярів. Вивчення міфологічних образів зі сторони естетичного надбання дало змогу розглянути їх не тільки як засіб відображення творчих ідей художника на полотні, але й як безпечний спосіб розвитку естетичної свідомості групи. Тісний зв'язок образів української міфології з культурним надбанням нації допомагає зміцнити національну ідентичність, генетичний код та забезпечити передачу духовних та культурних цінностей майбутнім нащадкам.

На основі проведеного аналізу створено серію графічних робіт, що відображають головні образи української міфології. У кожній роботі особливу увагу приділено таким аспектам: образність, пропорції та елементи традиційної орнаментики, що підкреслюють автентичність і глибину символіки. Образи захисника, матері-берегині та природи виконані з урахуванням їхнього символічного значення, а також загальної гармонії із засобами графічної виразності. Важливим моментом є використання туші та пера, що дозволило додати роботам витонченості, деталізації та емоційної виразності. Розробка націлена на проектування культурної спадщини й передачу різнобічності міфологічних ідей, завдяки чому ці образи є прототипами сучасних реалій життя.

Виконання практичної частини зосереджено на розробці серії графічних робіт, присвяченої образам в українській міфології. Особливу увагу було приділено дослідженню та аналізу джерел, які надихнули на розробку мотивів для мистецького твору. Найважливішим, але водночас найскладнішим етапом було створення головних образів триптиху, таких як чоловічий образ захисника, матері-берегині та образу природи, за допомогою чорнила та пера. Щоб ефективно передати символічну сутність і значення цих робіт, було проведено ретельний аналіз, включаючи вибір відповідного середовища, який підтримує баланс і згуртованість кожної композиції.

Дослідивши наукові і мистецтвознавчі джерела й аналізуючи естетичне виховання, як послідовний механізм формування всебічно розвиненого індивіда, можемо зробити висновок, що образи української міфології відіграють важливу роль у формуванні естетичного досвіду та смаку. Основні архетипи збагачують уявлення дитини про прекрасне через взаємодію з природними елементами та символами. Ми визначили, що естетичне виховання – це послідовне утворення естетичних ідеалів і смаків у школярів, покращення здібностей сприйняття навколишнього світу та творчості з естетичної сторони, а також реалізуватися як творець.

Під час дослідження було проаналізовано роль української міфології у контексті естетичного виховання. Результати показали, що активне застосування міфологічних образів у навчальний процес сприяє розвитку емоційної чутливості, творчих здібностей і естетичної культури сприйняття. Це підтверджує важливість естетичного виховання на основі мистецького надбання української міфології як важливого аспекту формування творчої та культурно освіченої особистості. Введення міфологічних образів у шкільну програму дозволяє не лише зберігати національну спадщину, а й сприяє вихованню нового покоління з розвиненим естетичним смаком і глибокою повагою до українських традицій.

У межах дослідження була розроблена концепція гуртка, спрямованого на ознайомлення школярів із основами графіки через призму образів української міфології. Програма гуртка охоплює теоретичну частину, присвячену вивченню основ графічного мистецтва, нових технік, а також практичні завдання, орієнтовані на створення графічних ілюстрацій у контексті образів української міфології. Заняття поєднують засвоєння базових технічних прийомів із розвитком естетичного смаку та колективної свідомості. Такий підхід не лише дає змогу опанувати основи графічного мистецтва, а й сприяє глибшому розумінню культурної спадщини, що відіграє важливу роль у формуванні гармонійного й всебічно розвиненого індивіда.

У ході аналізу сутності естетичного виховання було визначено його ключові аспекти й наголошено на його значущості для розвитку особистості. Крім того, розроблено навчально-методичні матеріали для проведення гурткової роботи, яка містить у собі послідовні кроки з розкриття художньо-образного задуму. Особливу увагу приділено створенню серії графічних творів, де кожний елемент гармонійно вписується в загальну концепцію, що підкреслює значення міфологічних мотивів у сучасному мистецькому контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алєгорія. О. В. Замостян. Енциклопедія Сучасної України. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Желєзняк; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL : <https://esu.com.ua/article-43606> (дата звернення: 01.08.2024 р)
2. Бердинських С. О. Ескізування в творчо-пошуковому процесі художнього формоутворення. Київ : Київський національний університет будівництва і архітектури, 2013. 26 с.
3. Берлєч О.П. Графічні техніки в образотворчому мистецтві. Волинська обласна друкарня. Луцьк: Волинський національний університет імені Лєсі Українки, 2022. 103 с.
4. Буйських Ю. Міфологічні уявлення українців у працях дослідників кінця XVIII – другої половини XIX ст. Етнічна історія народів Європи. Київ, 2010. С. 20.
5. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль: вид. Навчальна книга, 2014. 464 с.
6. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2002. 664 с.
7. Галайчук В. Дєбїрка найзгадуванїших персонажів української міфології від етнолога Володимира Галайчука. Локальна Історія, 2021. URL:

- <https://localhistory.org.ua/texts/statti/top-10-obraziv-ukrayinskoyi-demonologiyi/> (дата звернення 5.09.2024 р.)
8. Галайчук В. Українська міфологія. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 2654с.
  9. Гнатенко М. О. Художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання книги В. Галайчука «Українська міфологія»: ст. маг. Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. Київ, 2020. 95 с.
  10. Гнатюк В. Нарис української міфології. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. 263 с.
  11. Головатий С. С. Елементи творчості в академічному рисунку. *Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць*. Вип. 16, ч. 1 : Мистецькопедагогічна освіта (теорія, методи, технології). Кривий Ріг, 2006. С. 112–121.
  12. Головацький Я.Ф. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія / Українські традиції [упорядкув., передмова О.В.Ковалевського]. – Харків, 2004. С. 91 - 93.
  13. Горленко В.Ф. Шляхи розвитку народознавства. Історія української культури: [у 7 т.]. Т. 4. Кн. 1. Київ, 2008. С. 607.
  14. Дем'янчук О. Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи: дис. доктора пед. наук : 13.00.01 / Дем'янчук Олександр Никанорович. Київ, 1995. 388 с.
  15. Державний стандарт профільної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennya/2023/10/30/НО-projekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf> (дата звернення: 02.08.2024)
  16. Державні стандарти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 02.08.2024)
  17. Джола Д. М. Теорія і методика естетичного виховання школярів : навч.-метод. посібник / Д. М. Джола, А. Б. Щербо. Київ : ІЗМН, 1998. 392 с.

18. Дмитренко М., Іванникова Л., Лозко Г. та ін. Українські символи / За ред. М. К. Дмитренка. Київ: Народознавство, 1994. 140 с.
19. Еліаде М. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / Мірча Еліаде. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 591 с.
20. Енциклопедичний словник класичних мов / Л. Л. Звонська, Н. В. Корольова, О. В. Лазер-Паньків та ін. ; за ред. Л. Л. Звонської. — 2-ге вид. випр. і допов. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. С. 28.
21. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : Вид. В. М. Гаврищенко, 2015. 911 с. С. 896.
22. Естетичне виховання / [під ред. П. М.]. Київ: Вища школа, 1976. 182 с.
23. Кобзар О. І. ПОНЯТТЯ «МІФОПОЕТИКА»: ДИНАМІКА ДОСЛІДЖЕНЬ / Електронний архів Полтавського університету економіки і торгівлі. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/1445> (дата звертання: 25.09.2024 р.)
24. Кондратенко Г. Естетичне світосприйняття підлітків: сутність, особливості, розвиток / Ганна Кондратенко. Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка, 2007. С.51-57
25. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах [за ред. Л. Масол]. Шкільний світ, 2002. №9. С.1-15
26. Костомаров М. Славянская мифология. Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. Київ, 1994. С. 205.
27. Костюк І. Міф як соціокультурний феномен: функціональне навантаження / ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв, 2010. С. 367–378.
28. Костюк І. Міфологія в сучасному світі: засади актуалізації. Нове життя старих традицій: Традиційна українська культура в сучасному мистецтві і побуті/ Матер. Міжнар. наук. конф. у рамках V Міжнар. фестивалю

- українського фольклору “Берегиня”/ За ред. проф. В. Давидюка. Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2007. С. 150-158.
- 29.Красюк І.О. Провідні підходи до методики викладання образотворчого мистецтва: історико-педагогічний контекст. *Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. праць*. Полтава, 2015. Вип. 9. 120-130 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eepd_2015_9_1 (дата звернення: 29.10.2023)
- 30.Культова особливість як основа конфесійної диференціації / Академічне релігієзнавство. Підручник / За наук. ред. проф. А. Колодного. Київ: Світ Знань, 2000. С. 271. 862 с.
- 31.Кучер С. Л. Спеціальний малюнок та основи композиції : навч.-метод. посібник / Кривий Ріг : КДПУ, 2017. 234 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/4258> (дата звернення: 12.10.2024)
- 32.Лозко Г. Вірування, міфологія, демонологія українців/ Українське народознавство. Київ, 1995. С. 113-139.
- 33.Макаренко А. С. Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. Київ : Знання, 1990. 353 с.
- 34.Максименко, Ю. Теоретичні засади пізнання художнього образу [Текст] / Юрій Максименко, Дмитро Синенький / Психологія і суспільство, 2009. № 4. С. 181-185.
- 35.Михайлова Л. М. Проблеми виховання естетичної культури старшокласників в системі сучасної освіти. *Освіта на Луганщині*. 2000. № 2. С. 93–96.
- 36.Мишанич М. Міф, міфологія, міфологізм, міфокритика, міфопоетика: історія інтерпретації та розмежування понять. Доповідь на V Міжнародному конгресі українців (м. Чернівці, 26 – 29 серпня 2002 р.). Донецьк, 2002. С. 28.
- 37.Міфологія / В. Л. Скуратівський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – Київ : Інститут

- енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. – URL : <https://esu.com.ua/article-68971> (дата звертання 7.11.2024 р.)
38. Мочан, Т. М. Естетичне виховання учнівської молоді у процесі творчої діяльності. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / [редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 20. С. 86–88.
39. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Київ, 2003. 144 с.
40. Олійник В. А. Сучасний погляд українського художника-ілюстратора на оформлення дитячої книги (на прикладі творчості Костя Лавра). Вісник ХДАДМ. 2011. № 4.
41. Пічкур М. Теорія і практика композиції. Харків, 2021. 238 с.
42. Поріцька О. Українська народна демонологія у загальнослов'янському контексті (XIX – поч. XX ст.). Київ, 2004. С. 17.
43. Привид Києва матиме особистий шеврон. Еспресо 29 квітня 2022. URL: <https://espresso.tv/privid-kieva-matime-osobistiyshevron> (дата звертання 14.10.2024 р.)
44. Прокопова, О. «Психологічна складова естетичного виховання школярів у процесі навчання». *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, вип. 2, Квітень 2019. С. 254-265
45. Психологічне підґрунтя образів язичницьких богів в українській міфології Закарпаття / О. М. Тиховська / Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. 2019. Вип. 2. С. 168–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2019_2_30 (дата звертання 16.07.2024 р.)
46. Символи мистецтва у часі / Т.І. Кіреєва, О.Г. Кіреєва / Наука. Релігія. Суспільство. 2011. № 2. С. 214-221.
47. Символізм - естетико-філософська основа мистецтва модернізму/ Т. Яценко, І. Тригуб / Українська мова і література в школі : Науково-методичний журнал. 2020. № 2. С. 14.

- 48.Сірант Н. Дитина як суб'єкт естетичного виховання в контексті викликів сьогодення. Гірська школа Українських Карпат, 2018. № 19. С. 18-22.
- 49.Скляренко Н. В. Первісне мистецтво і культура. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк : ЛНТУ, 2013. 350 с.
- 50.Сморжевська О. Міфологія війни: мистецькі образи та смисли. Українознавчий альманах. 2022. Вип. 30. С. 108–114.
- 51.Сухомлинський В. О. Павліська середня школа Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1977. Т. 4. С. 5–390.
- 52.Ткаченко А.В. Художній образ як ключове поняття в естетичному вихованні. Наука і освіта. 2016. № 12. С. 63–67.
- 53.Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, 1958. Т. 1, кн. II : Літери В Г. С. 133. 1000 екз.
- 54.Українська міфологія. Символіка / О. А. Кононенко. Харків : Фоліо, 2020. 216 с.: іл., фот.
- 55.Ференц Н. Основи літературознавства : підручник. Київ : Знання, 2011. С. 362.
- 56.Шаян В. Віра наших предків. Гамільтон, Канада : Об'єднання Українців Рідної Віри, 1987. Т. 1. 893 с.
- 57.Шевнюк О. Л. Словник термінів образотворчого мистецтва : навч. посіб : Вид.2-ге, виправлене і доповнене. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 100 с.
- 58.Шевченко В. Я. Композиція плаката. Харків : Колорит, 2007. 134 с.
- 59.Щербенко С. К. Тлумачний словник найбільш вживаних термінів з образотворчого мистецтва для учнів загальноосвітніх шкіл. Черкаси : ОПОПП, 2011. 56 с.
- 60.Greene M. The Arts and National Standards. Educational Forum. New York : Teachers College, 1994. No. 58 (Summer). S. 391-400.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. 1.1. Сучасне зображення бога Перуна

Рис. 1.2. Дажбог у мистецькій інтерпретації

Рис. 1.3. Богиня Мокош

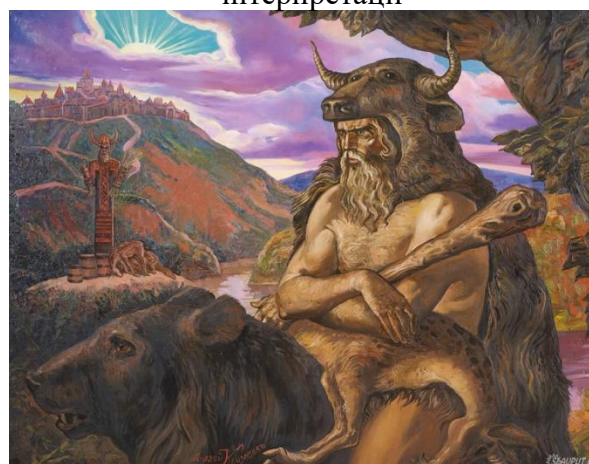

Рис. 1.4. Мистецька інтерпретація Велес

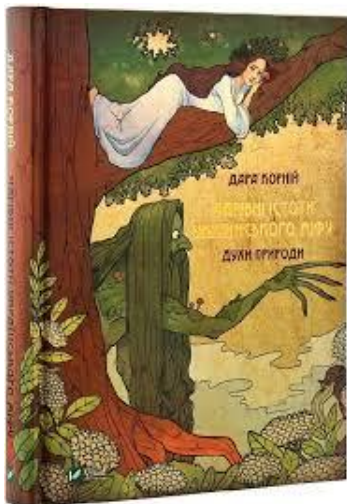

Рис. 1.5. А. Канкава, ілюстрація до книги «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи»

Рис. 1.6. А. Канкава, ілюстрація до книги «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи»

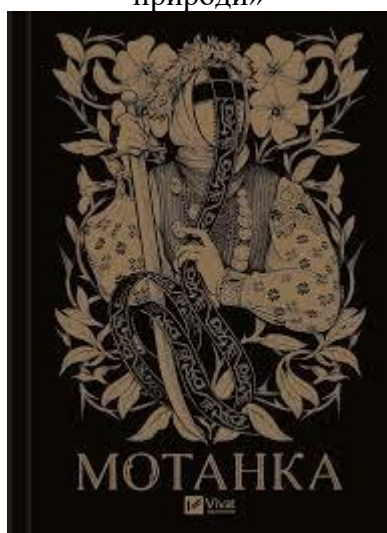

Рис. 1.7. А. Канкава, ілюстрація до книги «Чарівні істоти українського міфу. Духи природи»

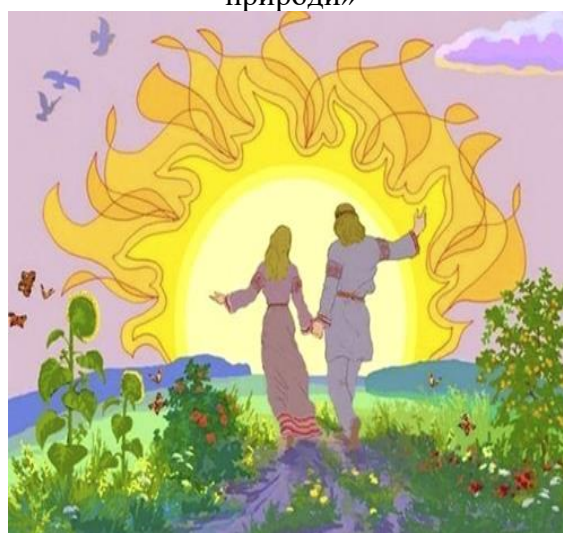

Рис. 1.8. Символ сонця в українській міфології

Рис. 1.9. Символ води. Д. У. Уотерхаус «Русалка», 1900 р.

Рис. 1.10 Сучасна інтерпретація язичницького Світового дерева

Рис. 1.11. Вогонь – давній символ життя

Рис. 1.12 Сучасна інтерпретація Сварога

Рис. 1.13 Стрибог

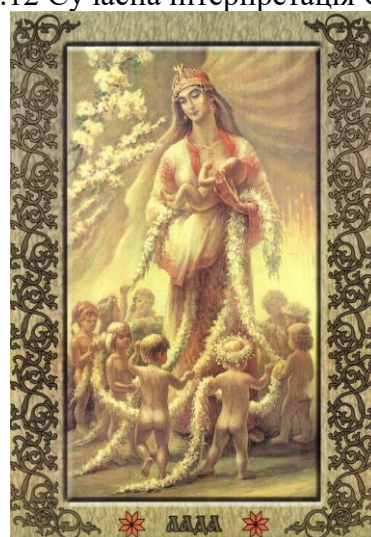

Рис. 1.14 Лада, ілюстрація до книги Л. Марченко «Феномен незнищеності Української нації»

Рис. 1.15 Н. Лопухова «Лукаш і Мавка», 1970 р.

Рис. 1.16 Н. Лопухова «Пробудження мавки», 1970 р.

Рис. 1.17 В. Милорадович «Українська відьма»

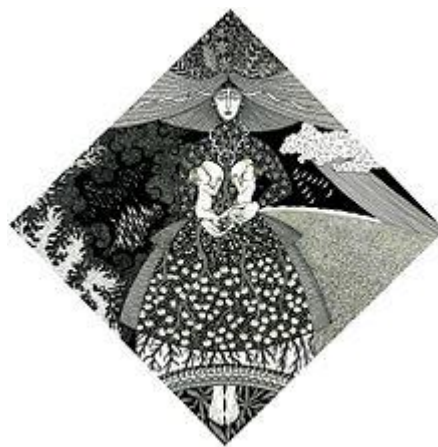

Рис. 1.18 Польська Марана як богиня води на ілюстрації, 2014 р

Рис. 1.19 Мурал «Привид Києва»

Рис. 1.20 Ілюстрація окремого батальйону «Вовки Да Вінчі»

Рис. 1.21 Ілюстрація «Збройні Сили України»

Рис. 1.22 Векторна ілюстрація «Український воїн»

Рис. 1.23 М. Пашук «Коти воїни», 2023 р.

Рис. 1.24 О. Звягінцева «Українські воїни»

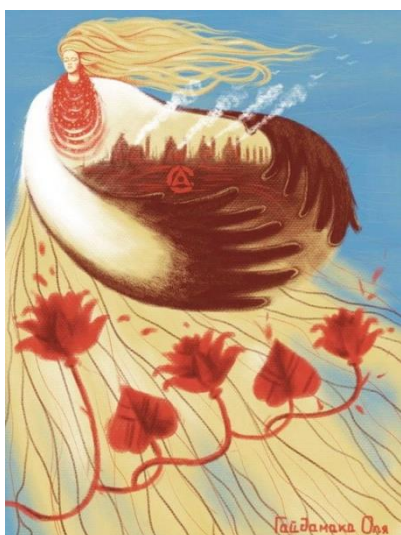

Рис. 1.25 О. Гайдамака листівка «Маріуполь. Азовсталь», 2022 р.

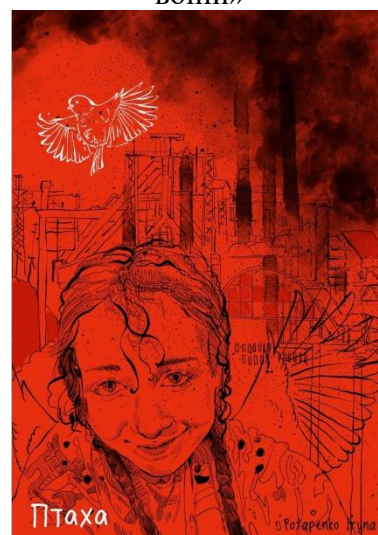

Рис. 1.26 К. Прокопенко «Птаха», 2022 р.

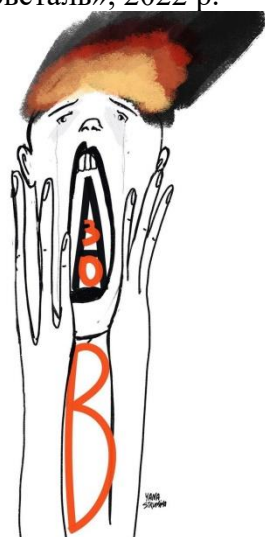

Рис. 1.27 Я. Струніна «Азов», 2022 р.

~~ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ~~
НЕ ДАЙТЕ ПОМЕРТИ
НАШИМ ГЕРОЯМ

Рис. 1.28 А. Жук «Азов», 2022 р.

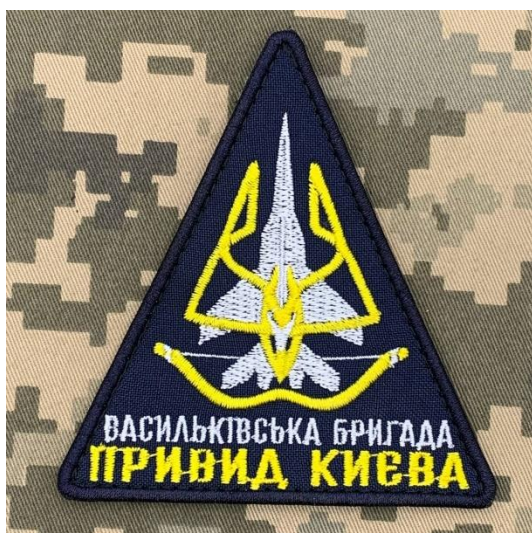

Рис. 1.29 К. Говорун, А. Даценко, Ю. Даценко, І. Костиренко шеврон «Привид Києва»

Рис. 1.30 О. Вілсон «Душі», 2022 р.

Рис. 1.31 М. Шубіна «Панно», 2022 р.

Рис. 1.32 Л. Бельдій «Щоденники Заї та Коті», 2022 р.

Рис. 1.33 Л. Бельдій «Щоденники Заї та Коті», 2022 р.

Рис. 1.34 Л. Бельдій «Щоденники Заї та Коті», 2022 р.

Рис. 1.35 Арт «Пес Крим на руїнах будинку у Дніпрі», 2023 р.

Рис. 1. 36 М. Соломенникова «Київська Мадонна», 2022 р.

Додаток Б

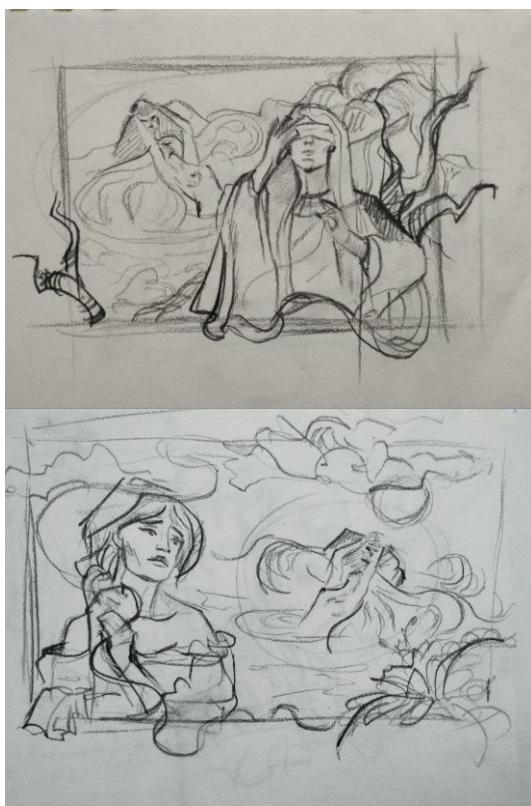

Рис. 2.1-2.4 Ескізи, виконані вугіллям

Рис. 2.5-2.6 Перші ескізи образу «Природи»

Рис. 2.7-2.8 Пошукові ескізи

Рис. 2.9-2.12 Пошукові ескізи

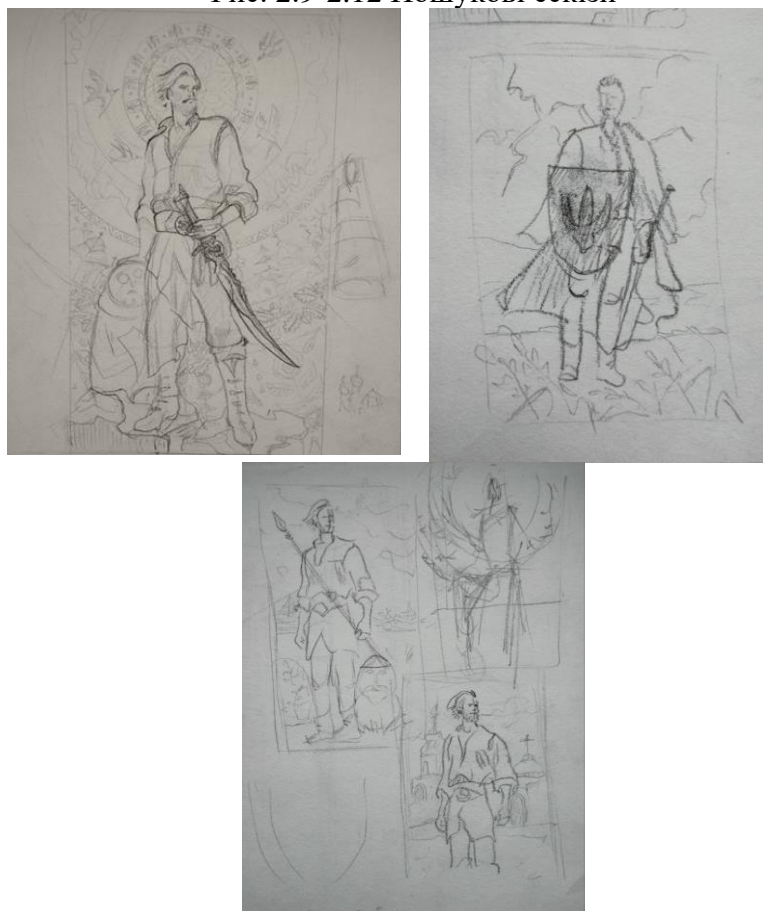

Рис.2.13-2.15 Композиційні пошуки до чоловічого образу Захисника

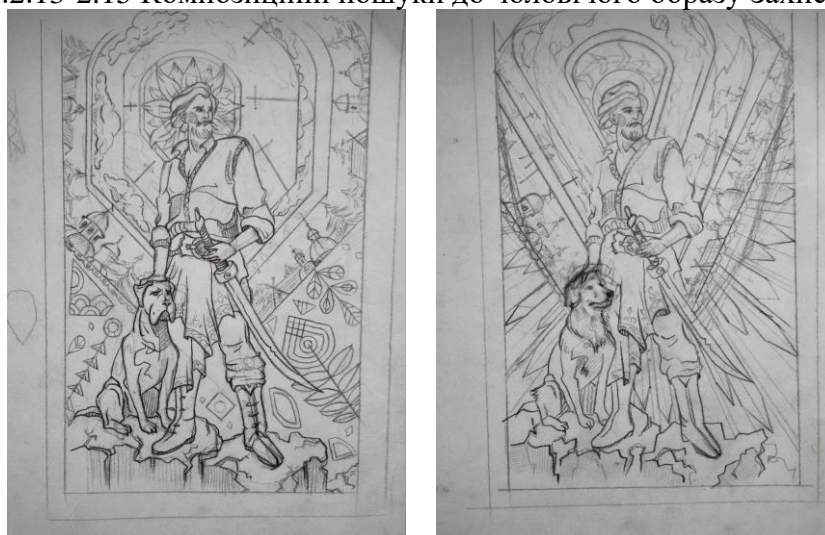

Рис.2.16-2.17 Композиційні пошуки до чоловічого образу Захисника

Рис.2.18-2.21 Композиційні пошуки до образу Матері-берегині

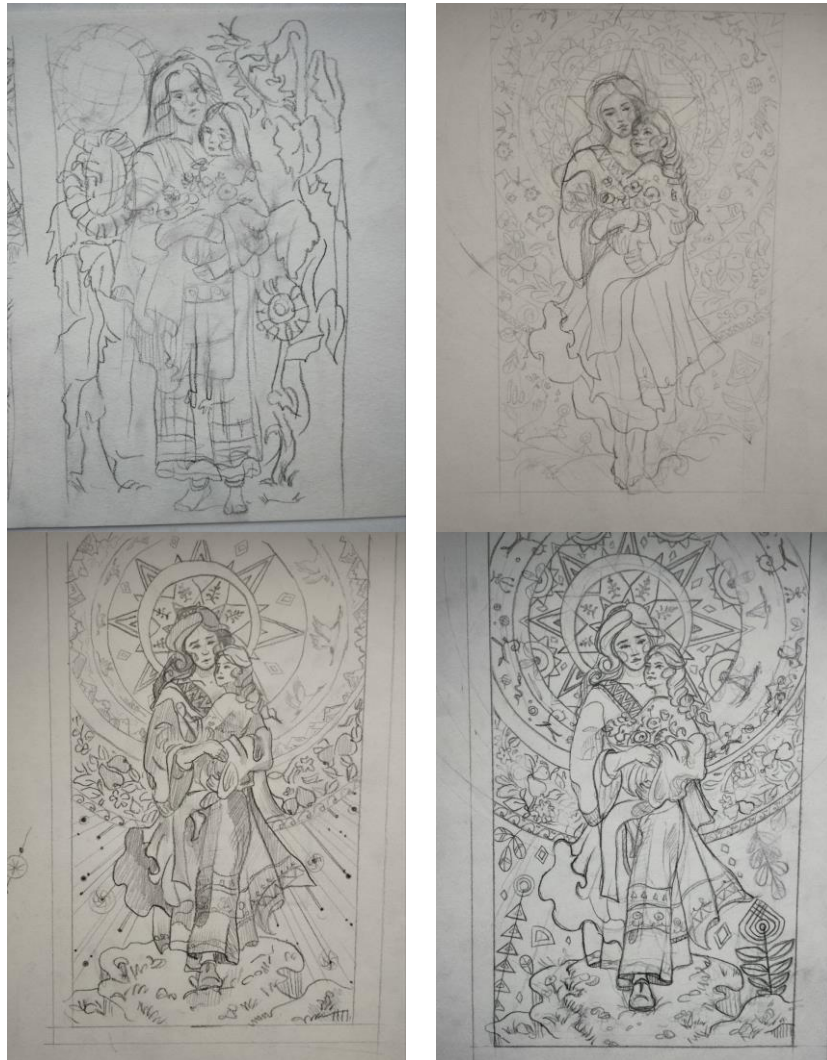

Рис.2.22-2.27 Композиційні пошуки до образу Матері-берегині

Рис.2.28-2.33 Композиційні пошуки до образу Природи

Рис.2.34 Композиційні пошуки до образу Природи

Рис. 2.35 Розробка тонового рішення в матеріалі

Рис. 2.36-37 Картон

Рис. 2.38 Картон

Рис. 2.39 Образ Природы

Навчально-тематичний план гуртка «Основи графіки» для середніх класів
загальноосвітніх навчальних закладів

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Практичних	Теоретичних	Всього
1	Знайомство з історією поняття «графіка», його видами та особливостями використання графічних технік.		2	2
2	Різновиди засобів графічної виразності: лінія, пляма, штрих.	14	3	17
2.1	Навчальні завдання на освоєння засобів графічної виразності.	3	1	4
2.2	Стилізація простої фігури, використовуючи графічну лінію.	2		3
2.3	Стилізація рослини, використовуючи графічну пляму.	3		3
2.4	Стилізація птаха, використовуючи графічний штрих.	3	1	4
2.5	Стилізація тваринного образу в українській міфології, за допомогою лінії, плями, штрих.	3	1	3
3	Плакатне мистецтво: основні поняття та історія	16	2	19
3.1	Знайомство зі шрифтом як основою плакатного мистецтва	3	2	5
3.2	Створення інформативного плакату на тему «Міфологічні створіння».	3		3
3.3	Формування афіші цирку.	3		3
3.4	Розробка дизайну серії новорічних плакатів	4		4
3.5	Оригінал-макет новорічних плакатів	3		3
4	Станкова графіка	29	2	32
4.1	Основні правила і техніки у станковій графіці.	4		4

4.2	Виконання вправ на умовність в кольорі і малюнку.	5	1	6
4.3	Створення графічної композиції за темою «Міфологія України».	5		5
4.4	Диптих. Ескізні пошуки до майбутньої роботи, вибір теми. Затвердження основного ескізу.	5		5
4.5	Створення диптиху	5	1	6
5	Похід до театру з родинами учнів. Взаємозв'язок у культурному діалозі	5		5
6	Загальна виставка.		2	2
	Разом	59	11	70

Продовження таблиці В.1

Таблиця В.2

**Зміст роботи гуртка «Основи графіки» для середніх класів
загальноосвітніх навчальних закладів**

№ п/п	К-сть годин	Зоровий ряд	Зміст навчального матеріалу
1	2		<p>Урок бесіда. Ознайомити учнів із основними поняттями графічного мистецтва, такими як лінія, пляма, штрих, та їх значенням у створенні художніх образів. Закласти теоретичну основу для практичних завдань, розкрити зв'язок графічної виразності з українською міфологією, стимулювати інтерес до мистецтва та сприяти розвитку вміння аналізувати художні твори.</p>
2.1	4		<p>Навчальні завдання на освоєння засобів графічної виразності. Сформувати базові технічні навички використання лінії, плями та штриха в графіці. Виховати розуміння ролі цих елементів у створенні художнього образу та розвитку композиційного мислення.</p>
2.2	3		<p>Стилізація простої фігури, використовуючи графічну лінію. Навчити учнів працювати з лінією як ключовим засобом виразності. Допомогти їм зрозуміти, як стилізація може змінювати характер і візуальну привабливість простих фігур.</p>
2.3	3		<p>Стилізація рослини, використовуючи графічну пляму. Ознайомити учнів із технікою роботи графічною плямою для передачі форми, текстури та характеру об'єктів.</p>
2.4	4		<p>Стилізація птаха, використовуючи графічний штрих. Навчити передавати характер і динаміку птаха через стилізоване зображення. Розвивати спостережливість, точність рухів і вміння акцентувати увагу на ключових деталях.</p>

2.5	3		<p>Стилізація тваринного образу в українській міфології, за допомогою лінії, плями, штрих. Сприяти творчому осмисленню міфологічних тем, розвивати уяву та креативність. Формувати вміння використовувати різні графічні засоби для створення композицій, що передають дух і символіку міфологічних образів.</p>
-----	---	---	---

3.1	5		<p>Знайомство зі шрифтом як основою плакатного мистецтва. Ознайомити учнів із поняттям шрифту, його історією, видами та роллю в плакатному мистецтві. Навчити правильно використовувати шрифтові елементи для створення естетично привабливих і функціональних композицій.</p>
3.2	3		<p>Створення інформативного плакату на тему «Міфологічні створіння». Навчити створювати плакати, які поєднують візуальну привабливість і чітку інформативність. Поглибити знання про українські міфологічні створіння, надихаючи на їх графічне відтворення.</p>
3.3	3		<p>Формування афіші цирку. Ознайомити учнів із специфікою створення афіш як окремого жанру графіки. Навчити використовувати графічні прийоми для передачі динаміки, емоційності та атмосфери циркового мистецтва.</p>
3.4	4		<p>Розробка дизайну серії новорічних плакатів. Навчити працювати над серійними роботами, зберігаючи єдність стилю й різноманітність дизайну. Поглибити знання про композиційні прийоми та кольорові рішення для святкових тем.</p>
3.5	3		<p>Оригінал-макет новорічних плакатів. Навчити створювати готові до друку макети плакатів, враховуючи всі технічні та композиційні вимоги.</p>
4.1	4		<p>Основні правила і техніки у станковій графіці. Ознайомити учнів із базовими принципами станкової графіки, такими як техніки друку, композиція та стилізація.</p>

4.2	6		<p>Виконання вправ на умовність в кольорі і малюнку. Розвивати вміння стилізувати об'єкти через використання умовних форм і кольорових рішень.</p>
4.3	5		<p>Створення графічної композиції за темою «Міфологія України». Сприяти творчому осмисленню культурної спадщини через графічне мистецтво.</p>

4.4	5		<p>Диптих. Ескізні пошуки до майбутньої роботи, вибір теми. Затвердження основного ескізу. Ознайомити учнів із поняттям диптиху як художнього формату, розвивати вміння вести ескізні пошуки, аналізуючи можливі теми та стилі.</p>
4.5	6		<p>Створення диптиху. Навчити учнів процесу формування ідей від ескізної задуми до готової концепції.</p>
5	5		<p>Похід до театру з родинами учнів. Взаємозв'язок у культурному діалозі.</p>
6	2		<p>Виставка робіт.</p>

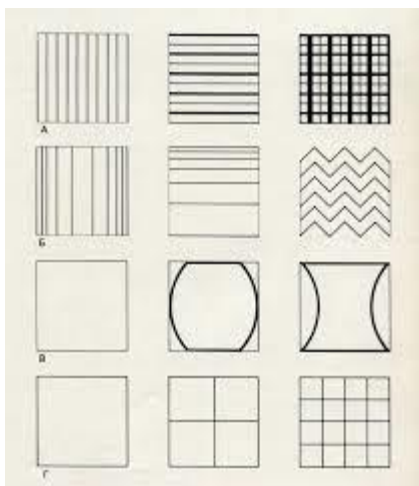

Рис.В.3.1 Лінія в графіці

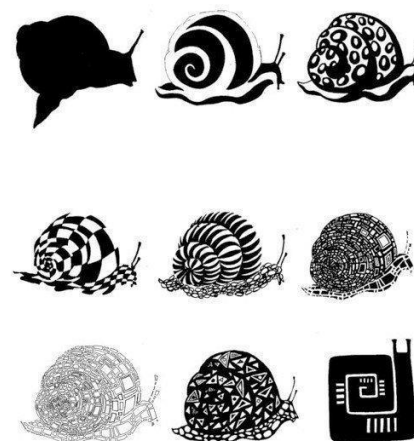

Рис.В.3.2 Пляма в графіці

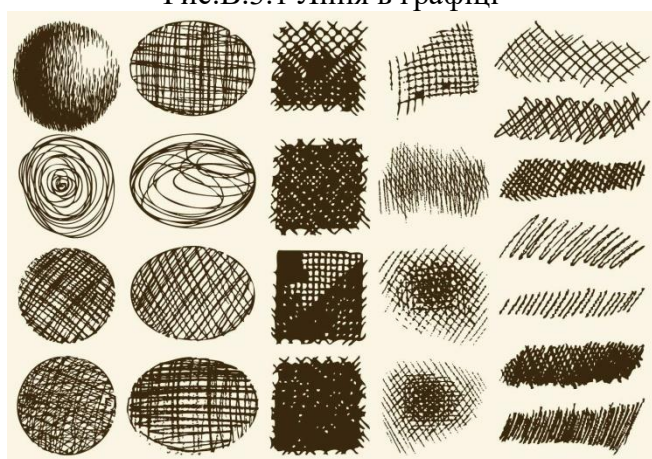

Рис.В.3.3 Штрих в графіці

Рис.В.3.4 Стилізація сови графічними засобами виразності

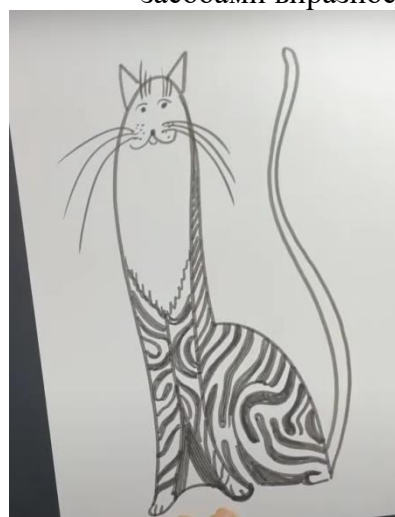
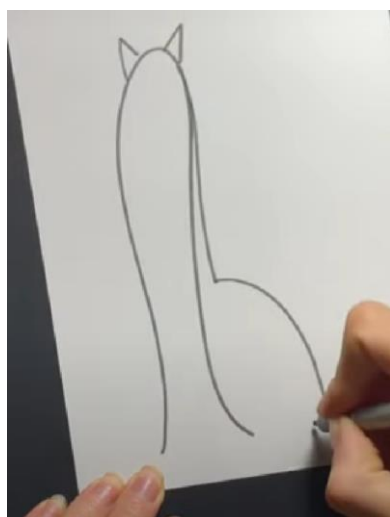

Рис.В.3.5-3.6 Покрокове виконання стилізації міфологічного кота

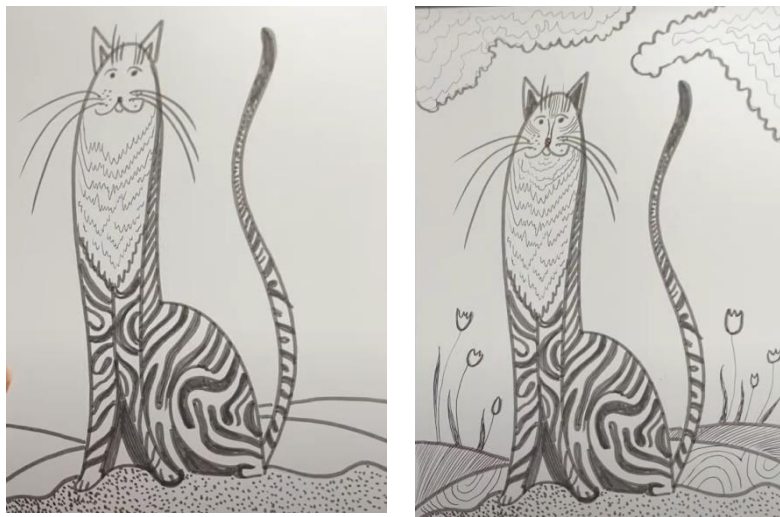

Рис.В.3.7-3.8 Покрокове виконання стилізації міфологічного kota